

Economisch-Statistische Berichten

Auto's en automerken.

★

Drs. A. W. Hermse
Het vraagstuk van de huren

★

Drs. Th. J. A. Smulders
De Miljoenennota 1959

★

Drs. P. H. M. Cremers
Veiligheidsaspecten van atoomenergie
(III)

★

A. Rodrigues Brent
Verschil tussen afbetaling en personal loan

★

J. Nijkerk
Het negende congres van de A.I.E.S.T.

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

43e JAARGANG

No. 2155

WOENSDAG 22 OKTOBER 1958

Pensioen- voorzieningen

Adviezen op het gebied van:

statuten en reglementen
belegging in
vaste-rentedragende waarden
zelfstandige aandelenbelegging
rendementsverbetering
risicodekking

Het Bureau voor
Pensioenfondsen van
DE TWENTSCHE BANK

ADVERTEREN IS VERKOPEN

beschikbare krachten

JURIST

met 10-jarige ervaring op financieel-economisch terrein
zag zich gaarne geplaatst in functie bij het bedrijfsleven.

Br. no. E.-S.B. 37—1, postbus 42, Schiedam.

ALLROUND ECONOMIST

acad. gevormd, uitgebr. grondige talenkennis, vele relaties, b.z.a. voor overzichten, analyses, enquêtes inzake conjunctuur, goederen, valuta, handel, industrie, etc., voor vakbladen, tijdschriften, instellingen, ondernemingen. Br. onder G.S. 5045, Adv.-Bur. De la Mar, Amsterdam.

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam .

Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Alblasserdam

verlenen gaarne hun
goede diensten, o.m.
bij het

kiezen van beleggingen
sluiten van auto-, w.a.,
fraude- en berovings-
verzekeringen

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut .

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam 6.
Telefoon redactie: 0 1800-52939. Administratie: 0 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam 6.

Abonnementprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B.fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam 6.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Auto's en automerken

Blijkens de — dit jaar in afleveringen verschijnende — „Statistiek der Motorrijtuigen” 1) van het Centraal Bureau voor de Statistiek, waarin tal van gegevens betreffende de grootte en de samenstelling van het Nederlandse motorrijtuigenpark worden gepubliceerd, waren er op 1 augustus 1957 in ons land 375.676 personenauto's. De gemiddelde autodichtheid — het aantal personenauto's per 1.000 inwoners — bedroeg op die datum 34. Hoe sterk ons personenautopark zich de laatste tijd heeft uitgebreid moge blijken uit het feit, dat het sedert 1953 is verdubbeld en dat er in 1957 in de provincie Zuid-Holland alleen ongeveer evenveel auto's waren als in geheel Nederland in 1939. In 1957 is de toeneming overigens minder groot geweest dan in de beide voorafgaande jaren: het aantal personenauto's steeg nl. met 48.210 stuks of 14,7 pCt., tegen resp. 59.598 of 22,2 pCt. en 48.477 of 22,1 pCt. in 1956 en 1955.

Van de 375.676 auto's was 10,7 pCt. gefabriceerd in 1957 en was dus op 1 augustus van dat jaar hooguit zeven maanden oud; 62,8 pCt. dateerde van 1953 of later en 5,1 pCt. van 1947 of eerder. Onder deze laatste categorie bevinden zich 403 auto's, die in of vóór 1934 voor het eerst op de weg verschenen. De gemiddelde leeftijd van ons personenautopark wordt door het C.B.S. voor 1957 berekend op 4,1 jaar; die voor 1956, 1955 en 1954 op resp. 4,0, 4,2 en 4,6 jaar. Uit deze cijfers blijkt derhalve, dat aan de in de laatste jaren aan de dag tredende verjonging van het autopark in 1957 een eind is gekomen. Een andere tendentie, nl. die in de richting van het lichtere autotype, zette zich voort. Het aandeel van wagens met een gewicht van 1.000 kg. of minder steeg van 21 pCt. in 1939 tot 58 pCt. in 1956 en 59 pCt. in 1957. Deze ontwikkeling vol-

1) „Statistiek der motorrijtuigen, 1 augustus 1957”. Deel 1 Personenauto's. Verkrijgbaar bij Uitgeversmaatschappij W. de Haan N.V., Zinzendorflaan 3, Zeist en bij de boekhandel. 24 blz., prijs voor alle delen tezamen f. 9,75.

trok zich grotendeels ten koste van de „middengewichten” — 1.001 tot 1.500 kg —, wier aandeel in genoemde jaren resp. 62, 32 en 31 pCt. bedroeg.

Uit de bovengenoemde statistiek en enkele harer voorgangsters vermelde gegevens laat zich nevenstaande tabel samenstellen. Hierin zijn die merken opgenomen, waarvan op 1 augustus 1957 minstens 5.000 auto's in gebruik waren. Berekend is vervolgens welk marktaandeel deze merken tezamen en elk afzonderlijk voor hun rekening namen, welke veranderingen in de rangorde zich sedert 1954 hebben voorgedaan en in welke mate het aantal auto's is toegenomen. Van de 81 door het C.B.S. met name genoemde merken vielen er 20 onder het zojuist gestelde criterium. Deze 20 merken namen verreweg het grootste — en bovendien toenemend — deel van het personenautopark hier te lande voor hun rekening.

Duidelijk blijkt, dat ons personenautopark — en van automobielen kan men eigenlijk moeilijk anders verwachten — sterk in beweging is: in een betrekkelijk korte periode

hebben zich vrij aanzienlijke verschuivingen in de rangorde voorgedaan. Zo heeft de Volkswagen, die in 1954 en 1955 de in ons land meest voorkomende auto was, zijn plaats moeten afstaan aan de Opel. Vergeleken met deze beide merken nemen de overige slechts een bescheiden positie in. Opmerkelijk is voorts de aanzienlijke stijging op de ranglijst van de Renault, de Taunus, de Mercedes en de Zephyr, alsmede het terugvallen van de Citroën van de vijfde naar de elfde plaats. Helaas zal het niet mogelijk zijn aan de hand van de „Statistiek der Motorrijtuigen” na te gaan hoe de positie dezer merken in 1958 zal zijn geworden: in het voorbericht van deze publikatie wordt er nl. op gewezen, dat de statistiek in verband met aan het C.B.S. opgelegde bezuinigingen per 1 augustus 1958 niet zal worden samengesteld.

Merken	Aantal auto's in 1957	In pCt. van het totaal				Rangorde		1957 in pCt. van 1954
		1957	1956	1955	1954	1957	1954	
Opel	59.962	16,0	14,8	13,2	11,4	1	2	240
Volkswagen	56.768	15,1	14,4	13,5	12,1	2	1	214
Chevrolet	19.341	5,1	5,5	5,8	6,3	3	3	141
Renault	17.486	4,7	4,2	3,7	3,3	4	10	244
Taunus	17.292	4,6	4,5	4,0	3,2	5	12	247
Fiat	16.701	4,4	4,1	3,6	3,5	6	9	219
Ford	16.121	4,3	4,9	5,4	6,2	7	4	118
Morris	15.390	4,1	4,4	4,9	5,3	8	6	133
Vauxhall	15.239	4,1	4,0	4,1	4,4	9	8	156
Austin	13.495	3,6	4,0	4,5	4,9	10	7	126
Citroën	13.467	3,6	4,0	4,6	5,3	11	5	116
Consul (Ford)	10.486	2,8	2,6	2,4	2,1	12	15	229
Peugeot	8.304	2,2	2,2	2,3	2,4	13	14	160
Anglia (Ford)	7.946	2,1	2,2	1,9	1,5	14	19	237
Mercedes	7.737	2,1	1,7	1,4	1,4	15	20	258
Skoda	7.006	1,9	2,2	2,6	3,2	16	11	100
D.K.W.	6.941	1,9	2,0	2,0	2,1	17	16	154
Prefect (Ford)	6.367	1,7	1,8	2,1	2,4	18	13	120
Zephyr (Ford)	5.493	1,5	1,2	1,2	0,9	19	25	266
Simca	5.267	1,4	1,5	1,5	1,5	20	18	156
Sub-totaal	326.809	87,0	85,9	84,7	83,3	—	—	179
Totaal	375.676	100,0	100,0	100,0	100,0	—	—	171

INHOUD

	Blz.		Blz.
Auto's en automerken	807	Het negende congres van de A.I.E.S.T., door J. Nijkerk	819
Het vraagstuk van de huren, door Drs. A. W. Hermse	808	Ingezonden stuk:	
De Miljoenennota 1959, door Drs. Th. J. A. Smulders	812	Prijsstabilisatie, inflatoire druk en overbesteding, door Mr. W. J. Wijnberg met een naschrift van Drs. M. van Amelsvoort	820
Veiligheidsaspecten van atoónergie (III), door Drs. P. H. M. Cremers	816	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. M. P. Gans	822
Verschil tussen afbetaling en personal loan, door A. Rodrigues Brent	818	Notities:	
		De handel in agrarische produkten tussen Amerika en Nederland	810

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.

Redacteur-Secretaris: A. de Wit, Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Het geven van een antwoord op de vragen hoe het evenwicht tussen diverse huurniveaus is te bereiken en of dit zou moeten plaatsvinden door verlaging der bouwkosten en/of verlaging van de huren voor nieuwbouw heeft alleen dan zin indien het huurvraagstuk als economisch vraagstuk wordt beschouwd. Dit houdt in, dat de woondienst onder normale omstandigheden ten minste de bedrijfseconomische kostprijs moet opbrengen. De na-oorlogse Regeringen hebben nagelaten doelbewust te streven naar een woningvoorziening op bedrijfseconomisch verantwoorde basis. Wil men trachten te komen tot herstel van het evenwicht tussen de diverse huurniveaus dan zal de sluitpostenpraktijk moeten worden opgeheven. Eén der voorwaarden daartoe is, dat de Overheid ernaar moet streven tot vermindering der subsidies te komen in plaats van voort te gaan op de weg van verhoging. Aan de hand van gegevens omtrent de bouwkosten en de kosten van levensonderhoud berekent schrijver de bedrijfseconomische kostprijs. Voorts zet hij uiteen waarom de premiereregeling de particuliere bouw voor de markt niet op gang heeft kunnen brengen.

Het vraagstuk van de huren

Het pogen tot het geven van een antwoord op de vragen op welke wijze herstel van het evenwicht tussen de diverse huurniveaus is te bereiken en of dit zou moeten plaatsvinden door verlaging van de bouwkosten en/of verlaging van de huren voor nieuwbouw, heeft o.i. slechts dan enige zin, indien het onderwerp van bespreking principieel en primair wordt beschouwd als zijnde een economisch vraagstuk. Dit houdt dus in, dat de woondienst, evenals alle andere dienstverleningen — ook in de zgn. utiliteitsbedrijven — onder normale omstandigheden ten minste de bedrijfseconomische kostprijs moet opbrengen.

De huidige toestand, welke zeer weinig normaal moet worden genoemd, is het gevolg van een na-oorlogs huur- en woningbeleid, dat met het vorengenoemde uitgangspunt op zeer onvoldoende wijze rekening heeft gehouden, maar — integendeel — de huur bij voortdurende tot sluitpost heeft gemaakt van de loon- en prijspolitiek en de welvaartsverdeling.

Het ook absoluut te lage huurpeil, geheel onvoldoende aangepast aan de sterk verminderde koopkracht van het geld en staande in een schromelijke wanverhouding tot de — over het geheel — wél aangepaste prijzen van goederen en diensten, heeft enerzijds de subsidielast voor de Overheid voortdurend doen stijgen en anderzijds de historische verhoudingen in de inkomstenbesteding tussen dat gedeelte dat voor huishuur placht te worden bestemd en de overige inkomstenbestedingen — wat de grote meerderheid van de bevolking betreft — ontwricht.

In het verleden is op laatstgenoemd verschijnsel bij herhaling — zij het tevergeefs — geweest, als ook op de gevaren welke voor de volkshuisvesting schuilden in deze, van overheidswege bevorderde, onderwaardering van de woondienst in het scala van noodzakelijke en primaire behoeftevoorzieningen.

Het karakter der normale woningmarkt.

In verband met de eerste vraag moge gepoogd worden zeer in het kort samen te vatten wat onder normale omstandigheden ook terzake van de woningmarkt in economische zin dient te worden verstaan. Deze worden gekarakteriseerd door:

1. een huurprijsbepaling naar prijs en kwaliteit als resultante van de verhouding tussen aanbod en vraag (markthuursprijs);
2. bedoelde markthuursprijs ligt op het laagst denkbare niveau, omdat de onderlinge concurrentie de aanbodzijde daartoe noopt;
3. zij oefent een nederwaartse druk op de bouwkosten uit, omdat produktie slechts mogelijk is, indien lagere aanbiedingsprijzen mogelijk zijn dan die, welke voor de voltooide bouw gelden, resp. voor dezelfde prijzen een beter gehalte woondienst kan worden aangeboden.

Hieruit valt tweemaal te concluderen:

1. De hoogte van de huur is dus de belangrijkste factor voor omvang en kwaliteit van de woningproduktie, doordat:
 - a. bij een te groot woningoverschot en dienovereenkomstige huurdaling de produktie stagneert wanneer de huurprijzen dalen beneden de reproductiekosten;
 - b. bij stijging van de huurprijzen boven die, welke de reproductiekosten veroorloven, het bouwbedrijf op verhoogde toeren komt.

Vandaar, dat de woningwetbouw, welke door bepaalde faciliteiten in staat is de woondiensten ter beschikking te stellen tegen lagere huurprijzen dan de bedrijfseconomisch noodzakelijke, automatisch de particuliere woningbouw, die op ondernemersbasis plaatsvindt, afremt.

2. Bij huurprijsvorming op de vrije markt ontstaat een min of meer evenwichtige woningproduktie; min of meer, omdat traagheidsfactoren bij het zoeken naar een aanpassing op veranderd niveau uiteraard hun invloed doen gelden.

Als een wel zéér belangrijke factor bij vrije huurprijsvorming moet gerekend worden, dat daardoor inzicht wordt verkregen omtrent de omvang van het financiële offer, dat de woningzoekende in staat of bereid is voor de door hem verlangde woondienst te brengen. Hierdoor immers worden de voorwaarden geschapen voor de totstandkoming van een evenwicht tussen huurpeil en welvaartspeil, zomede enig inzicht omtrent de mate van noodzaak voor de Overheid, om via hulp harerzijds, dit evenwicht ook sociaal verantwoord te doen zijn. Het is ook de vrije huurprijs-

vorming welke de doorstroming in de bestaande woningvoorraad — het betrekken van een passende woning in de gewenste wijk of stad — geruisloos doet verlopen.

Opgemerkt worde voorts nog, dat de vrije prijsvorming op de woningmarkt mede tot gevolg heeft dat, eveneens geruisloos, honderden miljoenen aan beleggingzoekende kapitalen tegen concurrerende rentevergoeding op basis van de geldende rentevoet via particulieren, hypotheekbanken en institutionele beleggers naar de sector van de volkshuisvesting vloeien, omdat en voor zolang de exploitatie op bedrijfseconomisch verantwoorde grondslagen wordt gevoerd.

Uit het bovenstaande volgt, welk een belangrijke betekenis de markthuwprijs heeft voor een continue — en met individuele waarde-oordelen der woningzoekenden rekening houdende — evenwichtige woningvoorziening.

Voorwaarden tot evenwichtsherstel.

Gelijk reeds gesteld, tast men omtrent deze invididuele waarde-oordelen thans eigenlijk volkomen in het duister omdat, ten gevolge van de huurprijsbeveezing op het peil van mei 1940, dat lager lag dan door het peil van de toen bestaande produktiekosten verantwoord was, de bedrijfseconomische basis aan de woningvoorziening ontviel.

De verantwoordelijkheid voor de bestaande algemene scheeftekkening en de welhaast onmogelijk schijnende terugkeer naar normale verhouding op dit terrein, berust ten volle op de na-oorlogse Regeringen en de huidige toestand kan slechts verklaard worden uit een, om welke redenen dan ook, te lang vasthouden aan een huurbeleid dat huurprijsbeveezing — gerechtvaardigd als tijdelijke maatregel gedurende een onoverzichtelijke overgangperiode — als maatregel van min of meer permanente aard, meende te kunnen blijven handhaven.

Anders gezegd, de ernstige fout welke in het beleid der na-oorlogse Regeringen werd gemaakt, is dat zij, door het noodzakelijk betreden van het subsidiepad in de periode waarin anders in het geheel geen nieuwe bouw zou zijn tot stand gekomen, meende daarmee ook ongestraft bij totaal veranderde omstandigheden te kunnen voortgaan. Nage-laten werd om, binnen de grenzen van het telkens mogelijke, doelbewust te streven naar een woningvoorziening op bedrijfseconomisch verantwoorde basis en op zo kort mogelijke termijn (de praktijk van de huurprijzen als sluitstuk op de loon-, prijs- en welvaartspolitiek).

Wil men in ernst trachten te komen tot herstel van het evenwicht tussen de diverse huurniveaus, dan zal deze sluitpostpraktijk moeten worden prijsgegeven, waarbij wij dan geconfronteerd worden met de volgende feiten en voorwaarden:

1. een bestaand loonpeil dat zodanig is, dat een zeer groot aantal loontrekkenden op grond van hun persoonlijk inkomen, niet in staat is, dan wel slechts door een naar vooroorlogse begrippen onevenredig groot deel van hun inkomen aan huur te betalen, een nieuw gebouwde, zwaar gesubsidieerde, woning te betrekken;
2. algemene loonstijgingen van enige omvang ongewenst zijn;
3. op zijn minst in dit verband stabiliteit van de koopkracht van het geld noodzakelijk is;
4. een daling van de algemene rentestand tot 4 pCt. of liever nog lager, voor de nabije toekomst weinig waarschijnlijk lijkt;
5. verlaging van de bouwkosten, thans als excessief hoog gedoodverfd, eveneens ten minste stabiele geldwaarde

als voorwaarde stelt, waarbij tevens dient te worden opgemerkt, dat een dergelijke gewenste daling ook problematisch moet worden geacht zolang de bouwmarkt een zekere overspanning te zien blijft geven;

6. het streven van de Overheid om, gegeven de hiervoor genoemde 5 punten, tot vermindering van de subsidies te komen, in stede van het voortgaan op de weg naar verhoging.

Bouwkosten en geldontwaarding.

Ter verkrijging van een nader inzicht in de problematiek rondom een mogelijke verlaging van de huidige bouwkosten kan onderstaand staatje dienstig zijn. Naast elkaar zijn afgedrukt de indexcijfers van de bouwkosten en die van de kosten voor het levensonderhoud. Laatstbedoelde cijfers werden welwillend verstrekt door het C.B.S.; eerstbedoelde cijfers tot en met 1940 zijn ontleend aan het eindverslag van de Commissie van rapporteurs, stuk no. 66a, zitting 1952-1953 van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, terwijl de cijfers van 1948 en 1957 werden gevonden resp. door terughertleiding index bouwkosten 1948 (413 basis 1938/39 = 100) en 1957, met inachtneming van de sinds 1948 (2e halfjaar) ingetreden stijging van rond 99-129.

Jaar	Index bouwkosten		Index kosten levensonderhoud	
	punten	Wijziging in pCt. van elk voorafgaand jaar	punten	Wijziging in pCt. van elk voorafgaand jaar
1914.....	85	—	77	—
1920.....	265	+212	149	+ 93,5
1921.....	235	— 11,3	129	— 13,4
1922.....	175	— 25,5	115	— 10,85
1923.....	140	— 20	110	— 4,35
1924.....	140	—	111	+ 0,9
1930.....	120	— 14,3	102	— 8,1
1936.....	85	— 29,1	83	— 18,6
1939.....	100	+ 17,6	88	+ 6
1940.....	125	+ 25	101	+ 15
1948.....	351	+181	178	+ 76,2
1957.....	456	+ 30	269 a)	+ 51

a) waarin verwerkt de nog bestaande subsidies waardoor vergelijkend zonder correctie met het cijfer van 1914 een onjuist beeld geeft.

Het ligt voor de hand om, gegeven de ervaringen uit de jaren „twintig”, toen Nederland eveneens worstelde met het vraagstuk van woningbouw en huren, de oplossing van de huidige moeilijkheden allereerst te zoeken in de richting, waarin destijds dit probleem werd opgelost. De huidige toestand is echter aanzienlijk meer verward, niet alleen ten gevolge van het gewijzigde bestedingspatroon van de Nederlandse gezinshuishoudingen, waardoor grotere weerstanden in het psychologische vlak moeten worden verwacht bij het streven naar herstel in de richting van het historische bestedingspatroon, maar ook omdat de koopkracht van de gulden na 1939 een tegengestelde richting, nl. een benedenwaartse, is ingeslagen. Behoudens een onbetekende onderbreking in 1924 vertoonde het indexcijfer van het levensonderhoud een gestadige — zij het grillig verloopende — daling tot 1936. Met ingang van laatstgenoemd jaar trad — als gevolg van de devaluatie van de gulden in september 1936 een matige stijging van dit indexcijfer op, deels als gevolg van de, ten gevolge van het toen bestaande woningoverschot, ook na 1936 nog voortgezette daling van de huren.

Vanaf 1940 zette deze stijging zich in sterke mate en ononderbroken voort en heeft het huidige niveau zijn hoogtepunt nog niet bereikt, aangezien de thans nog verleende subsidies van verschillende aard bij verlaging, resp. intrekking, hun invloed in opwaartse richting dan ongetwijfeld

zullen doen gelden. Het lijkt nl. niet erg waarschijnlijk, dat een prijsdaling zich op korte termijn voor de consumenten dusdanig zal ontwikkelen, dat daarin volledige compensatie zal worden gevonden voor de uit de afbouw der subsidies voortvloeiende prijsstijging.

Het lijkt nuttig en verantwoord op deze averechtse ontwikkeling nader in te gaan, in het bijzonder met het oog op de vraag, welke gevolgen deze gang van zaken moest hebben op de omvang van de particuliere bedrijvigheid in de woningbouwsector.

De handel in agrarische producten tussen Amerika en Nederland

In het tijdschrift „Foreign Agriculture”, uitgave van het Amerikaanse Departement van Landbouw, van juni 1958 geeft Gwynn Garnett in een artikel onder de titel „Dollar markets abroad — The Netherlands” een overzicht van de betekenis van het wederzijdse handelsverkeer in agrarische producten tussen de Verenigde Staten en Nederland. Hieruit blijkt — men zie onderstaande cijfers —, dat de uitvoer naar Nederland van Amerikaanse landbouwproducten jaarlijks een veelvoud is van de invoer door Amerika van Nederlandse producten van agrarische origine.

Uitvoer van Amerika naar Nederland (in mln. dollars)

	1955	1956	1956-57
Granen en graanproducten	102,7	110,5	84,8
Katoen en linters	10,2	20,1	40,0
Vetten, oliën, oliezaden	74,5	72,6	71,6
Tabak	13,4	15,1	14,1
Vruchten, noten, groenten	12,3	26,0	20,6
Overige	29,6	28,4	28,1
Totaal landbouwproducten	242,7	272,7	259,2
Overige	229,4	287,1	338,4
Totaal generaal	472,1	559,8	597,6

Invoer van Amerika uit Nederland (in mln. dollars)

	1955	1956	1956-57
Vleesproducten	25,2	25,2	25,8
Kweekmateriaal	10,8	11,3	10,8
Cacao en chocolade	10,1	8,4	7,3
Bier, wijn, thee	3,9	2,4	2,5
Vetten, oliën, oliezaden	3,6	1,4	1,8
Zuivelproducten	1,9	1,8	1,8
Overige	11,6	11,6	11,9
Totaal landbouwproducten	67,1	62,1	61,9
Overige	80,9	102,3	92,0
Totaal generaal	148,0	164,4	153,9

Dat men in Amerikaanse kringen deze feiten nog eens onder ogen heeft gekregen — het betreffende artikel werd in Amerika onder de aandacht gebracht van o.a. de Congresleden, het Committee for a National Trade Policy, leden der National Press Club, het consulaire apparaat, handelscommissarissen, Kamers van Koophandel en functionarissen van het Departement van Landbouw te Washington — kan, te meer daar de invoer van bepaalde producten — men denke bijv. aan onze kaas — in Amerika niet onbelemmerd plaatsvindt, zeker geen kwaad.

De voortgezette geldontwaarding heeft nl. tot gevolg, dat bij beëindiging van een aangevangen bouwproject het entameren van een nieuw object van dezelfde omvang een grotere geldhoeveelheid vereist welke, nog afgezien van de belasting op de „schijnwinst”, een hogere verkoopprijs noodzakelijk maakt dan de kostprijs — in vóórjarige gulden uitgedrukt — zou rechtvaardigen. Zou de particuliere bouwondernemer zulks nalaten, dan moest daarvan intoring van bedrijfskapitaal en inperking van bedrijfsomvang het noodzakelijk gevolg zijn.

Onmacht van het premiebeleid.

Waarom en in welke mate het na 1945 gevoerde premiebeleid onmachtig was en moest zijn om de particuliere bouw van woningen voor de verhuur te prikkelen en de gehoopte onderlinge concurrentie, waarvan het prijsdalende effect terecht wordt verwacht, achterwege moest blijven, moge door het onderstaande worden aangetoond.

Bezien worde daartoe eerst de ontwikkelingslijn vanaf 1920 tot 1936. Blijkens de afgedrukte tabel was het indexcijfer van de bouwkosten in 1920 265 en had het daarmee tevens de top beklommen.

Vanaf 1920 trad een daling van de bouwkosten in, waarop een daarmee synchroniserende premiereregeling in werking trad met een aflopend karakter. Afgezien van bijzonderheden kwam deze hierop neer, dat in november 1920 per nieuw gebouwde woning een premie werd toegekend van ten hoogste f. 2.000. Deze premie werd in december 1921 verlaagd tot f. 1.200, in november 1922 teruggebracht tot f. 300, om vervolgens geheel te verdwijnen. Het doel der premiereregeling, het bewerkstelligen van de particuliere bouw voor de markt, was bereikt als gevolg van de ontwikkeling in benedenwaartse richting van beide indexcijfers.

De daling van de bouwkosten voltrok zich uiteraard gedurende de periode van de bouw en vandaar dat we de invloed daarvan cijfermatig eerst doen uitkomen gedurende het jaar onmiddellijk volgend op dat, waarin de premie werd toegekend en de daling van de bouwkosten geacht kon worden zich te hebben voltrokken. Voorts gaan wij uit van een woning waarvan de bouwkosten in 1914 f. 3.000 zouden hebben bedragen.

Cijfermatig vertoont de procedure het navolgende beeld: 1920: bouwkostenindex 265.

In 1920 zouden de bouwkosten van een soortgelijke woning dus hebben bedragen: $\frac{265}{85} \times f. 3.000 = f. 9.350$.

In 1921 daalden de bouwkosten met 11,3 pCt. (zie tabel). De bruto bouwkosten, waaronder in dit verband verstaan worden de werkelijke kosten exclusief de premie, worden als volgt berekend:

bruto bouwkosten 1920	f. 9.350
af: daling index 11,3 pCt. van f. 9.350	„ 1.057
netto bouwprijs	f. 8.293
af: premie	„ 2.000
Verkoopprijs op rendabele exploitatiebasis	f. 6.293

Op analoge wijze berekend en rekening houdend met de daling van de bouwkosten van 25½ pCt., voorts rekening houdend met de tot f. 1.200 verminderde premie, bedroeg de verkoopprijs per woning op rendabele basis:

in 1922 f. 4.978	
in 1923 f. 4.642	(premie verminderd tot f. 300)
in 1924 f. 4.942	(door wegvallen van premie en geen daling van bouwkosten)
in 1930 f. 4.235	
in 1936 f. 3.003	(het verschil tussen de prijs van 1914 en 1936 zal te wijten zijn aan afronding van decimalen)
in 1939 f. 3.532	
in 1940 f. 4.415	

Bij deze prijsvergelijking mag voorts niet uit het oog worden verloren, dat hierbij tevens sprake was van een aanzienlijke opvoering van het woningpeil en rekening moest worden gehouden met verhoogde bouweisen.

Naar analogie en zonder rekening te houden met de premie bedroeg de kostprijs van dezelfde woning:

in 1948 (stijging sedert 1940 181 pCt.)	f. 12.406
in 1957 (stijging sedert 1948 30 pCt.)	f. 16.128

Voor het berekenen van de bedrijfseconomische kostprijs bij een evenwichtstoestand en uitgaande van de pariteitsverhouding tussen bouwkosten en kosten van levensonderhoud kan deze, intuïtief en vrijblijvend, rekening houdend met de reeds genoemde maatregelen met verhogend effect, op ca. 300 worden gesteld; wordt de marge van 10,4 pCt. van 1914 in acht genomen, dan wordt de vermenigvuldigingsfactor naar de prijzen van 1914 niet 3 maar 3,31. De opstelling wordt dan:

	factor 3	factor 3,31
huidige kostprijs	f. 16.128	f. 16.128
kostprijs op evenwichtsniveau	„ 9.000	„ 9.930
Verschil	f. 7.128	f. 6.198
Maximale premie thans	„ 4.500	„ 4.500
Tekort	f. 2.628	f. 1.698 a)

a) Bij niettemin veronderstelde gelijkblijvende bouwkosten.

Deze tekorten, samen met de onzekerheid over de stabiliteit van de waarde van de munt, vormen de verklaring waarom de premieregeling in gebreke moest blijven de particuliere bouw voor de markt en inzonderheid voor de particuliere belegger op gang te brengen.

De door de Minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid meermalen genoemde reden voor de ongenoegdheid om de premie dusdanig te stellen, dat rendabele exploitatie aanstonds mogelijk is, nl. dat rekening moet worden gehouden met toekomstige huurstijgingen, verliest hierdoor de grondslag. De voortgezette inflatie stempelt elke investering, waarvan het monetaire risico niet op derden kan worden afgewenteld, tot een experiment waarvan de nadelen bij voorbaat vaststaan. Het beleggingzoekend particuliere kapitaal wendt zich van deze sector af en zoekt compensatie voor het monetaire risico in hoger rentedragende beleggingen dan die het gebouwd onroerend goed vermag op te leveren.

De conclusie, welke hieruit dezerzijds moet worden getrokken is dan ook, dat het feit, dat de na-oorlogse premies en aanstonds een rendabele exploitatie onmogelijk maakten en de bedrijfseconomische kostprijs ten gevolge van de voortgaande inflatie bij beëindiging van de bouw dienoverkomstig werd verhoogd — van loonaanpassing tijdens de bouwduur nog geabstraheerd — de specifiek particuliere bouw en exploitatie van verhuurwoningen praktisch moest uitsluiten. Eerst bij een consequent doorgevoerd loonstabiliteitsbeleid is het, samen met aanpassing van de premie —

thus ingrijpende verhoging van de premie — mogelijk het particuliere initiatief in te schakelen, waaruit een eventuele daling van het bouwkostenniveau kan resulteren.

Aan deze consequentie van de stelselmatige waardevermindering van het geld kan evenmin worden ontkomen door, hetgeen bijv. door Mevr. 't Hooft-Welvaers is bepleit in „Bouw” van 8 en 15 februari en 8 maart 1958. Deze schrijfster constateert terecht, dat de particuliere bouw en exploitatie onder de gegeven omstandigheden niet mee kan. Zij acht anderzijds een steunverlening, welke dit mogelijk zou moeten maken, onverantwoord en bepleit deswege uitbreiding van de woningwetbouw.

De zgn. gunstiger mogelijkheden bij de huurprijsbepaling dezer woningen berust echter op kunstmatige financiële manipulaties, welke de consequenties daarvan voor het heden deels afwentelen via de institutionele beleggers op al diegenen, die ten gevolge van de niet overeenkomstig de verhoogde rentestand te hoge premies moeten blijven betalen, terwijl de consequenties voor de toekomst ten laste van de algemene middelen komen. Een proces dat, ten gevolge van de toepassing van de financiële paragrafen van de Woningwet voor steeds grotere groepen van de bevolking, waarvoor deze niet bedoeld waren, tot meetkundig toenemende verzwaring van overheidslasten moet leiden en tegengesteld is aan het streven naar vermindering van subsidies, hetzij rechtstreeks of gecamoufleerd.

De fatale invloed van de inflatoire krachten op de woningvoorziening wordt daardoor niet tegengegaan, maar geaccentueerd, zij het in gecamoufleerde vorm. De huurprijs wordt daarmee een zaak welke zich buiten het kader van de individuele waarde-oordelen der „vragers naar woondiensten” afspeelt en meer en meer staatstaak. In feite wordt de geleidelijke inflatie, bedoeld dan wel onbedoeld, een uiterst doeltreffend middel tot socialisatie van de woningbouw en -exploitatie, zij het, dat juist de gezinnen met de kleine beurzen met steeds geringere kwaliteit van woondiensten genoeg zullen moeten nemen. De woondienst is dan tevens teruggebracht tot een „public utility” waarvan de hoogte van de te betalen retributie zal worden bepaald door de stand van de overheidsmiddelen. Met de persoonlijke wensen van de woningzoekenden zal dan slechts in zeer beperkte mate rekening kunnen worden gehouden en de bemoeiingen van de Overheid met de volkshuisvesting zal een permanent karakter verkrijgen. Gezien het geheel andere karakter van de woondiensten als de dienstverleningen van post-, telegraaf-, telefoon- en energiebedrijven biedt zulks voor de afnemers een weinig aantrekkelijk perspectief.

In een volgend artikel komen wij terug op de vraag op welke wijze het evenwicht tussen de diverse huurniveaus is te bereiken.

Rotterdam.

HERMSE.

(Advertentie)

STAPEL

Met papier en met plastic geïsoleerde kabels voor hoogspanning,
laagspanning en telecommunicatie Kabelgarnituren,
koperdraad en koperdraadkabel. Staaldraad en staalband.

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK • DELFT

In deze kritische beschouwing over de Miljoenennota 1959 geeft schrijver achtereenvolgens een overzicht van de lopende inkomsten en uitgaven van het Rijk, de kapitaalinkomsten en -uitgaven van het Rijk, de besparingen en investeringen, de financiering van het Rijk, de financiering van gemeenten en provincies en van de kapitaalmarkt in 1958 en 1959. Zijn kritiek betreft de volgende punten: 1. De financiering van het kastekort in 1958 geschiedt inflatoir. Dit vergroot het gevaar voor een inflatoire ontwikkeling als de internationale conjunctuur zich herstelt; 2. Deze inflatoire financiering is een symptoom van de afwezigheid van een krachtig anti-inflatoir beleid, dat nodig is om het probleem van de steeds stijgende huur- en landbouwsubsidies op te lossen en voor het behoud en de versterking van onze concurrentiepositie op de internationale markt; 3. De volledige dekking van het kastekort in 1959 op de kapitaalmarkt geeft geen garantie, dat het monetair evenwicht in 1959 zal worden gehandhaafd.

De Miljoenennota 1959

Inleiding.

De begroting 1959 geeft een kastekort aan van f. 1.422 mln., d.i. ca. f. 800 mln. méér dan in 1958, in welk jaar het kastekort vermoedelijk f. 624 mln. zal bedragen. Dit betekent echter niet, dat 1959 zoveel ongunstiger is dan 1958. Er moet nl. rekening worden gehouden met een tweetal posten, die het beeld vertroebelen en wel, de financiering van de woningbouw en de sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (A.B.P.).

Wat de gemeentelijke woningbouw betreft, hierin zal het Rijk in 1959 voor f. 655 mln. bijdragen; daarentegen heeft in 1958 de terugbetaling door gemeenten van de in 1957 door het Rijk verstrekte liquiditeitsgarantie af f. 533 mln. de van van het Rijk ontvangen woningbouwvoorschotten (f. 237 mln.) met bijna f. 300 mln. overtroffen. Verder is een in 1958 door het Rijk te verrichten storting in het A.B.P. ad f. 123 mln. verschoven naar 1959.

De situatie wordt dus als volgt:

TABEL 1. *Kastekorten Rijk*

	1957	1958	1959
	(in mln. gld.)		
Kastekort volgens begroting	835	624	1.422
af: woningbouwvoorschotten	— 18	237	655
af: liquiditeitsgarantie	533	— 533	—
af: storting A.B.P.	—	—	123
Kastekort excl. genoemde posten	320	920	644

Uit deze opstelling blijkt, dat de „overige posten” voor 1958 een tekort opleveren, dat f. 600 mln. groter is dan dat voor 1957 en bijna f. 280 mln. groter dan dat voor 1959. Houdt men bovendien rekening met het feit, dat de belastingen en overige inkomsten voor 1959 ca. f. 240 mln.

TABEL 2. *Kasontvangsten en uitgaven Rijk*

	1957	1958	1959		1957	1958	1959
	(in mln. gld.)				(in mln. gld.)		
Belastingen Rijk	6.710	6.673	6.944	Consumptie			
Overige lop. ink.	114	79	95	Mil. app.	1.662	1.597	1.500
				Burg. app.	1.942	2.145	2.272
					3.604	3.742	3.772
				Inkomstenoverdr.	1.859	2.240	2.235
					5.463	5.982	6.007
				Saldo	1.361	770	1.032
	6.824	6.752	7.039		6.824	6.752	7.039

hoger geraamd worden dan in 1958, dan is er ook in 1959, althans wat de uitgaven betreft, praktisch geen verbetering. De begroting 1959 is, behoudens de genoemde posten, vrijwel een duplicaat van de begroting 1958.

De lopende inkomsten en uitgaven.

De vermoedelijke uitkomsten van 1958 zijn veel ongunstiger dan die van 1957 (en dan de oorspronkelijke begroting 1958), zoals blijkt uit tabel 2.

De consumptieve uitgaven voor defensie zijn in 1958 iets teruggelopen, echter niet voldoende om de stijging van de kosten van het burgerlijk apparaat (f. 210 mln.) te compenseren. Deze stijging bedraagt ruim 10 pCt; debet hieraan zijn o.a. de salarisverhogingen voor het burgerlijk rijkspersoneel (incl. onderwijs).

Een nog sterkere stijging vinden wij bij de inkomensoverdrachten (20 pCt.), waarvan wij een specificatie geven in tabel 3.

TABEL 3. *Inkomstenoverdrachten*

	1957	1958	1959
	(in mln. gld.)		
Interest	438	460	504
Bevordering werkgelegenheid	58	138	121
Landbouwegaliseringsfondsen	471	589	567
Lagere publiekr. lichamen	151	185	219
Overige bijdragen	288	427	371
	1.406	1.799	1.782
Huursubsidies	123	127	145
Sociale fondsen	151	127	124
Pensioenbijdragen	179	187	184
	1.859	2.240	2.235

De post „Interest” weerspiegelt de hogere rentestand op de geld- en kapitaalmarkt; „Bevordering werkgelegenheid”

omvat de gelden, uitgetrokken voor aanvullende werken. De stijging van het L.E.F. is terug te voeren op de hogere garantieprijs (stijging van de produktiekosten in de landbouw) en op de geringere opbrengstprijzen van boter en kaas. De bijdragen aan de lagere publiekrechtelijke lichamen omvatten o.a. de uitgaven voor politie. De „overige bijdragen” hebben o.a. betrekking op de steun aan gërepatrieerden uit Indonesië.

Het saldo van de lopende rekening is in 1958 met bijna f. 600 mln. teruggelopen. Dit vindt zijn oorzaak in een daling van de inkomsten met f. 70 mln. en een stijging van de uitgaven met f. 520 mln.. Het is interessant, het verloop van de saldi der lopende rekening na te gaan over een reeks van jaren. Als uitgangspunt nemen wij 1953. Om de posten vergelijkbaar te maken, hebben wij de vereveningsheffing (die in 1957 is vervallen) en de uitkeringen ingevolge de Noodwet Drees geëlimineerd.

TABEL 4.

Lopende inkomsten en uitgaven van het Rijk

	1953	1954	1955	1956	1957	1958
	(in mln. gld.)					
Belastingen Rijk (excl. vereveningsheffing)	4.931	4.958	5.104	6.022	6.635	6.673
Overige inkomsten	54	126	91	94	114	79
Totale ontvangsten	4.985	5.084	5.195	6.116	6.749	6.752
Consumptieve uitgaven	1.865	2.191	2.520	3.405	3.604	3.742
Inkomensoverdrachten, excl. Noodwet Drees	1.107	1.220	1.321	1.540	1.784	2.240
Totale uitgaven	2.972	3.411	3.841	4.945	5.388	5.982
Saldo lopende rekening	2.013	1.673	1.354	1.171	1.361	770

De uitgaven zijn in deze periode ruim verdubbeld, terwijl de inkomsten slechts met 35 pCt. zijn toegenomen; het saldo der lopende rekening is dan ook elk jaar kleiner geworden met uitzondering van het jaar 1957 (het jaar van de bestedingsbeperking), toen de inkomsten méér zijn gestegen dan de uitgaven. Dit resultaat voorspelt niet veel goeds voor het begrotingsjaar 1959, waarvan de Minister verwacht, dat het saldo op lopende rekening zal toenemen.

De stijging van de consumptieve uitgaven is in 1956 bijzonder groot geweest. Oorzaak hiervan waren de militaire uitgaven, die in dat jaar hun top hebben bereikt. Gemiddeld zijn de uitgaven met f. 600 mln. per jaar toegenomen, de ontvangsten met f. 360 mln. Van een anti-cyclische conjunctuurpolitiek gedurende deze periode, die gekenmerkt wordt door een voortdurende hausse, is dus geen sprake geweest (behalve in 1957).

In tabel 5 geven wij de jaarlijkse stijging in procenten t.o.v. het voorafgaande jaar. Ter vergelijking is ook de overeenkomstige stijging van het nationaal inkomen tegen factorkosten vermeld.

TABEL 5.

Stijging inkomsten en uitgaven Rijk; idem nationaal inkomen (factorkosten)
(in pCt. voorafgaande jaar)

	1954	1955	1956	1957	1958	Jaar-gemiddelde
Belastingen	0,5	2,9	18	10,3	—	6,3
Uitgaven	14,8	12,6	28,8	8,8	11	15
Nationaal inkomen (factorkosten)	14,1	12	7,8	10,3	2,5	9,3

De procentuele stijging van de uitgaven heeft in 1954 en 1955 vrijwel gelijke tred gehouden met die van het nationaal inkomen; in 1956 maken de uitgaven een sprong. In 1957 is het evenwicht hersteld, terwijl in 1958 de uitgaven weer sterker toenemen. Gemiddeld zijn de uitgaven met 15 pCt. gestegen, doch is het nationaal inkomen slechts met 9,3 pCt. per jaar toegenomen. Daarentegen zijn de belastingen gemiddeld minder gestegen dan het nationaal inkomen; een uitzondering vormen de jaren 1956 en 1957.

De conclusie, die uit het bovenstaande kan worden getrokken, is deze, dat het Rijk in de afgelopen jaren steeds groter deel van het nationaal inkomen direct of indirect consumptief heeft besteed, terwijl de belastingen niet naar evenredigheid zijn verhoogd. De nationale besparingen zijn door deze tweevoudige oorzaak kleiner geworden.

De kapitaalinkomsten en uitgaven van het Rijk.

Deze blijken uit tabel 6.

Als men de woningbouwvoorschotten en de storting in het A.B.P. buiten beschouwing laat, vertonen de totale uitgaven van jaar tot jaar een geleidelijke daling.

Besparingen en investeringen.

De Miljoenennota geeft ook enige cijfers over de spaarsaldi en de investeringen in 1957 en 1958. Deze gegevens zijn samengevat in tabel 7:

De besparingen van het Rijk zullen vermoedelijk in 1958 aanzienlijk teruglopen; deze daling wordt echter gedeeltelijk gecompenseerd door een stijging in de overige sectoren. De investeringen van gemeenten en provincies (excl. woningbouw) lopen terug van ca. f. 1,4 mrd. in 1957 tot ca. f. 1,2 mrd. in 1958, d.i. een daling van ca. 15 pCt. De investeringen in vaste activa van de particuliere sector lopen terug van bijna f. 5 mrd. tot f. 4,4 mrd. d.i. 12 pCt. Ook de particuliere woningbouw daalt met 10 pCt. De voornaamste oorzaak van de verbetering van de betalingsbalans is evenwel de post voorraden, waarvan het C.P.B. verwacht, dat deze in 1958 niet zal toenemen.

Hoe de situatie zich in 1959 zal ontwikkelen, is nog niet

TABEL 6.

Kapitaalinkomsten en uitgaven van het Rijk

	1957	1958	1959		1957	1958	1959
	(in mln. gld.)				(in mln. gld.)		
Kasontvangsten \				Kasuitgaven			
Saldo lopende rekening	1.361	770	1.032	Investeringen	421	470	475
Kapitaalwinsten	152	9	— 37	Woningbouwpremii	146	201	236
	1.513	779	995	Ov. vermogensoverdracht	352	324	290
Kastekort begroting	835	624	1.422	Afl. binnenl. schuld	253	224	279
	2.348	1.403	2.417	Afl. buitenl. schuld	111	114	84
				Oorlogs- en rampschade	212	146	98
				Kapitaalsverstr. staatsbedrijven	108	105	98
				Kapitaalsverstr. overige	50	127	96
				Vordering Argentinië	68	— 12	— 17
					1.721	1.699	1.639
				A.B.P.	—	—	123
				Woningbouwvoorschriften	— 18	237	655
				Liquiditeitsgar.	533	— 533	—
				B.N.G.			
					2.236	1.403	2.417
				Overloop	112	—	—
					2.348	1.403	2.417

TABEL 7.

Besparingen en bruto-investeringen

	1957	1958 a)		1957	1958 a)
Besparingen	(in mln. gld.)		Investeringen	(in mln. gld.)	
Rijk	1,47	0,74	Rijk	0,42	0,47
Gemeenten en provincies	- 0,01	0,07	Gemeenten en provincies		
	1,46	0,81	Openbare Werken en scholenbouw	0,71	0,63
Instit. beleggers	1,62	5,12	Woningbouw	0,92	0,90
Spaarbanken	0,25		Overige bedrijven	0,68	0,56
Particulieren	2,77				2,31
	6,10	5,93	Particulieren		
Afschrijvingen Rijk + gemeenten en provincies	0,50	0,52	Woningbouw b)	0,98	0,88
Afschrijvingen particulieren	2,60	2,73	Overige vaste activa	4,97	4,40
	9,20	9,18	Voorraden	1,—	—
				6,95	5,28
			Totaal	9,68	7,84
			Saldo betalingsbalans	- 0,48	1,34
				9,20	9,18

a) De deeltijfers berusten gedeeltelijk op eigen ramingen.
b) Inclusief onderhanden werk.

té zeggen. De Minister van Financiën verwacht in dat jaar een gematigde expansie, met gelijkblijvende prijzen en lonen. Het is de vraag, of aan deze voorwaarden zal zijn voldaan. Indien de subsidies op de melk zouden worden afgewenteld op de consument en tot huurverhoging wordt overgegaan, zullen de arbeiders zeker looneisen stellen.

Veel zal afhangen van de ontwikkeling van de internationale conjunctuur. De jongste recessie in de Verenigde Staten heeft met de bestedingsbeperking een gunstige invloed gehad op onze handelsbalans. De daling van de grondstoffenprijzen, de liquidatie der voorraden en de daling der overige investeringen, die daarmee gepaard gingen, hebben onze invoer verminderd en de export gestimuleerd. Op den duur zal echter — indien de depressie aanhoudt — onze export de invloed ondervinden van de inkrimping van de wereldhandel. Daarentegen zal een herstel van de internationale conjunctuur voor onze handelsbalans tegenstelde effecten hebben. De investeringen en ook de invoer zullen geleidelijk toenemen. Echter zal ook onze export een nieuwe stimulans krijgen door de herleving van de bedrijvigheid in het buitenland. In dat geval zal onze handelsbalans gunstig kunnen blijven, mits de binnenlandse consumptie niet snel toeneemt. Voorwaarde is, dat wij iets sterker defleren — resp. iets minder infleren — dan het buitenland. Het Rijk kan — en behoort — door zijn budgettaire en financiële politiek hiertoe een positieve bijdrage te leveren.

De financiering van het Rijk.

Inzake het begrotingstekort voor 1959 wordt medegedeeld, dat het grotendeels zal worden gedekt met middelen, die aan de kapitaalmarkt zullen worden onttrokken. Daarnaast komt nog f. 50 mln. beschikbaar van het Grootboek Woningverbetering, terwijl de Minister verwacht, dat dekking zal worden gevonden voor de consu-

mentensubsidie op melk ten bedrage van f. 110 mln. Merkwaaardigerwijze wordt niets gezegd over de dekking van het tekort over 1958. Wij vermoeden, dat dit zal geschieden door het plaatsen van schatkistpapier.

In tabel 8 geven wij de financieringsrekeningen van het Rijk over 1957, 1958 en 1959. De beide laatste berusten gedeeltelijk op eigen ramingen.

Uit deze tabel blijkt, dat de inflatoire financiering in 1958 vermoedelijk bijna f. 300 mln. zal bedragen tegen ruim f. 450 mln. in 1957. In 1957 werd f. 515 mln. aan woningbouwvoorschotten verstrekt, terwijl in 1958 per saldo ca. f. 300 mln. werd terug ontvangen. Elimineert men deze posten, dan bedraagt de inflatoire financiering van het Rijk in 1958 bijna f. 600 mln., terwijl het deflatoire effect van de Rijksfinanciering in 1957 ca. f. 60 mln. bedroeg.

De financiering van gemeenten en provincies.

Voor een goed inzicht in de rijksfinanciering is een overzicht van de kapitaalmutaties van gemeenten en provincies noodzakelijk. In tabel 9 zijn de voornaamste posten samengevat. De cijfers voor 1958 berusten gedeeltelijk op eigen ramingen.

Uit dit staatje blijkt, dat de gemeenten in 1958 in totaal ca. f. 1,6 mrd. op de kapitaalmarkt moeten opnemen. Deze leningen lopen over de bank voor Nederlandsche Gemeenten. Medegedeeld wordt, dat deze Bank in het eerste halfjaar f. 285 mln. méér aan gemeenten heeft doorgegeven (f. 1.204 mln.) dan zij op de kapitaalmarkt heeft opgenomen. De dispositieruimte per 1 juli 1958 wordt echter niet vermeld. Wij ramen dit bedrag op ca. f. 200 mln. Indien deze raming juist is, zou in 1958 nog ca. f. 200 mln. bij institutionele beleggers resp. op de publieke kapitaalmarkt moeten worden opgenomen.

TABEL 8.

Financiering kastekorten Rijk

	1957	1958 a)	1959 a)		1957	1958 a)	1959 a)
	(in mln. gld.)				(in mln. gld.)		
Gemeenten en provincies	89	100	100	Kastekort	835	624	1.422
Diverse vord. en schulden	17	—	—				
Grootb. Woningverb.	—	50	50				
Afsch. melksubsidie	—	—	110				
	106	150	260				
Voorinschrijfrek.	274	185	425				
Publ. kap. markt	—	—	800				
	380	335	1.485				
Tegenwaarderek.	364	17	—				
Schatkistpapier Ned. Bank	68	100	—	Boekvord. Ned. Bank	100	100	—
„ binnenl.	- 302	616	37	Schatkistpapier buitenl.	—	100	100
„ buitenl.	461	—	—	Int. Monetair Fonds	—	244	—
Liquide middelen	- 36	—	—				
	935	1.068	1.522		935	1.068	1.522

a) Gedeeltelijk eigen ramingen.

TABEL 9.

Kapitaalmutaties van gemeenten en provincies

	1957	1958 a)		1957	1958		
	(in mln. gld.)			(in mln. gld.)			
Saldo lopende rekening	451	550	Bruto investeringen	2.316	2.090		
Rijksbijdrage enz.	279	250					
Gem. fonds en belastingen	— 89	— 100					
Aflossing vaste geldleningen	43	50					
	684	750					
Woningbouwvoorschotten	517	— 296					
	1.201	454					
Kapitaalmarkt	609	1.636					
Geldmarkt	506	—					
	2.316	2.090					
						2.316	2.090

a) Gedeeltelijk eigen ramingen.

De kapitaalmarkt in 1958 en 1959.

De Minister van Financiën stelt zich voor in 1959 een bedrag van f. 800 mln. op te nemen op de publieke kapitaalmarkt. Hij verwacht, dat het Rijk genoemd bedrag zal kunnen lenen zonder de kapitaalvoorziening van de overige sectoren in gevaar te brengen. „Aldus zal”, zegt de Miljoenennota letterlijk (blz. 7), „de voorgestelde begroting er toe bijdragen, dat zowel inflatoire als deflatoire impulsen worden tegengegaan, hetgeen past bij de huidige conjuncturele situatie”.

Drie vragen kunnen worden gesteld:

- Zal de ruimte op de kapitaalmarkt in 1959 groot genoeg zijn om genoemd bedrag te lenen?
- Is deze procedure voldoende om te zorgen, dat een inflatoire ontwikkeling wordt vermeden?
- Is deze financiering aangepast aan de huidige conjuncturele situatie?

Ad a.

Voor 1958 mag worden gerekend op een aanzienlijk overschot van besparingen boven investeringen. Dit zal leiden tot een overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans, dat in de Miljoenennota wordt geraamd op f. 1,34 mrd. Daar komt bij, dat het Rijk, door thans geen beroep op de kapitaalmarkt te doen, doch het begrotingstekort gedeeltelijk met schatkistpapier te financieren, de geldhoeveelheid nog doet toenemen. De liquiditeit van het bedrijfsleven neemt dus sterk toe, zodat men mag aannemen, dat de uitbreiding van de particuliere investeringen, die ongetwijfeld het gevolg zal zijn van de gematigde expansie, welke de Minister in 1959 verwacht, gemakkelijk uit eigen middelen kan worden gefinancierd.

Ten slotte komt ieder jaar een vrij aanzienlijk bedrag beschikbaar uit effectenverkoop naar het buitenland, waarbij evenwel rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid van een tegengestelde beweging van de kapitaalstroom als gevolg van een ongunstige ontwikkeling van de binnenlandse rentestand in verhouding tot die in het buitenland. Wij mogen echter wel aannemen, dat in 1959 voldoende kapitalen beschikbaar zullen komen voor de financiering van de kapitaalbehoefte der Overheid.

Ad b.

Zo al moet worden toegegeven, dat de „ruimte” op de kapitaalmarkt in 1959 voldoende zal zijn om de kapitaalbehoefte van het Rijk, naast die der overige kredietvragers, te bevredigen, dan betekent dit nog niet, dat door het aantrekken van deze gelden op de kapitaalmarkt een voldoende bijdrage wordt geleverd tot het tegengaan van inflatoire impulsen. Het is immers niet zo, dat op de kapitaalmarkt alleen lopende besparingen worden aangeboden. Besparingen uit een vroegere periode, die, in afwachting van de ontwikkeling van de rentevoet, of om andere redenen,

tijdelijk in liquide vorm zijn aangehouden, of op korte termijn zijn uitgezet, kunnen eveneens voor een meer definitieve belegging worden aangewend. De liquiditeitsaldi van ondernemingen kunnen eveneens tijdelijk worden belegd in obligaties en aandelen. Verder worden de uit effectenverkoop naar het buitenland vrijkomende middelen op de kapitaalmarkt aangeboden.

Uit het voorgaande kan worden afgeleid, dat financiering via de kapitaalmarkt geen garantie geeft, dat een inflatoire ontwikkeling daardoor wordt voorkomen. De kans hierop zou inderdaad kunnen worden vergroot, indien de beschikbaar komende middelen zoveel mogelijk worden afgeroomd. Hierdoor wordt de „ruimte” op de kapitaalmarkt beperkt en wordt bevorderd, dat deze alleen wordt gevoed door lopende besparingen. De kwestie, waar het dus om gaat, is deze, of de besparingen in 1959 de investeringen uiteindelijk zullen overtreffen. De budgettaire en financiële politiek van het Rijk vormt in deze een doorslaggevende factor.

Ad c.

Wij hebben reeds betoogd, dat voor Nederland met zijn sterke afhankelijkheid van het buitenland, een financiële politiek aangewezen is, die sterker deflatoir resp. minder inflatoir is gericht dan die in het buitenland. De onzekere situatie t.a.v. de ontwikkeling van de wereldconjunctuur, waarin wij thans verkeren, maakt het meer dan ooit noodzakelijk, dat inflatoire impulsen worden tegengegaan. Door de gedeeltelijke financiering van het begrotingstekort in 1958 met schatkistpapier wordt evenwel de basis gelegd voor een inflatoire ontwikkeling in de toekomst. De bedoeling van deze politiek is waarschijnlijk het aanbod op de kapitaalmarkt te vergroten om aldus de rentestand te verlagen. Als deze veronderstelling juist is, dan hebben wij hier te maken met een herleving van de goedkoop-geldpolitiek, waarmee wij in het verleden slechte ervaringen hebben opgedaan.

De afwezigheid van een krachtig financieel beleid maakt de oplossing van een ander probleem onmogelijk — een probleem, dat niettemin dringend om een oplossing vraagt. Ik bedoel het vraagstuk van de landbouw- en huursubsidies. Deze stijgen in 1959 tot het zeer hoge bedrag van f. 948 mln. De Regering heeft hierover het advies gevraagd van de S.-E.R. Deze heeft echter terecht gesteld, dat het hier een deelvraagstuk betreft, dat moet worden ingepast in het kader van het totale overheidsbeleid. In dit opzicht lijkt mij de kritiek van de „Volkskrant” van 17 september jl. juist. De oplossing van het huur- en landbouwprobleem, zegt dit blad, ligt niet in de voortdurende afwenteling van de gestegen lasten op de consument. Het vraagstuk moet van de andere zijde worden aangepakt. De bouwkosten moeten omlaag en de landbouwsubsidies eveneens. M.a.w. door een krachtige anti-inflatiepolitiek van de Regering

In aansluiting op het eind van zijn vorig artikel — gepubliceerd in „E-S.B.” van 15 oktober jl. — wijst schrijver op enkele voorschriften in het Euratom-verdrag met betrekking tot de beveiliging tegen atoomgevaaren. Vervolgens staat schrijver stil bij de activiteiten inzake het veiligheidsprobleem van het Europese Bureau voor Kernenergie (The O.E.E.C. European Nuclear Energy Agency) en van de wereldorganisatie voor atoomenergie (de International Atomic Energy Agency). Daarna vat schrijver enkele punten samen uit een rapport van een door de Wereldgezondheidsorganisatie (W.H.O.) ingestelde studiegroep. Ten slotte wordt in dit artikel aandacht geschonken aan het onlangs verschenen rapport van de eind 1957 door de Verenigde Naties samengestelde commissie voor radioactieve straling. In een slotartikel hoopt schrijver verder in te gaan op het radio-activiteitsprobleem en de veiligheidsmaatregelen die hier tegen door verschillende deskundigen worden aanbevolen.

Veiligheidsaspecten van atoomenergie (III)

In aansluiting op het einde van ons vorige artikel ¹⁾ kan er op worden gewezen dat in de overige door ons genoemde artikelen van het Euratom-verdrag o.a. wordt voorgescreven, dat:

— elke lidstaat op wiens grondgebied bijzonder gevaarlijke proefnemingen moeten plaatsvinden, verplicht is aanvullende maatregelen te treffen voor de bescherming van de gezondheid;

— elke lidstaat de nodige installaties opricht om een voortdurende controle uit te oefenen op de radio-activiteit van de lucht, het water en de bodem en om controle uit te oefenen op de inachtneming van de basisnormen;

— inlichtingen in verband met het voorafgaande door de bevoegde autoriteiten regelmatig aan de Commissie moeten worden medegedeeld;

¹⁾ Zie „E.S.B.” van 15 oktober 1958.

(vervolg van blz. 815)

moet aan de stijging van lonen en prijzen een eind worden gemaakt, terwijl door de wederinvoering van het markt- en prijsmechanisme in de landbouw het aanbod met de vraag in overeenstemming moet worden gebracht. Op deze wijze zal ook de concurrentiepositie van onze bedrijven t.o.v. het buitenland worden versterkt.

Conclusies.

Onze kritiek op de Miljoenennota betreft de volgende punten:

1. De financiering van het kastekort in 1958 geschiedt inflatoir. Dit vergroot het gevaar voor een inflatoire ontwikkeling als de internationale conjunctuur zich herstelt.

2. Deze inflatoire financiering is een symptoom van de afwezigheid van een krachtig anti-inflatoir beleid, dat nodig is, om het probleem van de steeds stijgende huur- en landbouwsubsidies op te lossen en voor het behoud en de versterking van onze concurrentiepositie op de internationale markt.

3. De volledige dekking van het kastekort in 1959 op de kapitaalmarkt geeft geen garantie, dat het monetair evenwicht in 1959 zal worden gehandhaafd.

¹⁾s-Gravenhage.

Drs. Th. J. A. SMULDERS.

— elke lidstaat gehouden is, aan de Commissie de algemene gegevens te verstrekken van elk plan voor de lozing van radio-actieve afvalstoffen, in welke vorm ook, om vast te kunnen stellen of de uitvoering van dat plan een radio-actieve besmetting van het water, de bodem of het lucht-ruim van een andere lidstaat ten gevolge zou kunnen hebben.

Naast deze voorschriften wordt in het verdrag (art. 39) gesteld, dat in het kader van het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek op het gebied van de kernenergie — zodra dit Centrum is gesticht — een afdeling zal worden opgericht voor documentatie en studie van vraagstukken die de bescherming van de volksgezondheid betreffen. Tot zover de opmerkingen die wij bij het Euratom-verdrag ten aanzien van de veiligheid hebben gemeend te moeten maken.

Een andere Europese organisatie op het gebied van atoomenergie, nl. het Europese Bureau voor Kernenergie — op 17 december 1957 door de zeventien O.E.E.S.-landen in het leven geroepen —, schenkt eveneens veel aandacht aan het veiligheidsprobleem. In een overzicht van het doel, de middelen en de taken van genoemd Bureau („The O.E.E.C. European Nuclear Energy Agency”) kan men o.a. lezen:

„With regard to the protection of the health of workers and of the public, work has begun in E.N.E.A. on a general agreement among the countries of Europe on basic health standards, the pooling of administrative and technical information concerning the control carried out in those countries, and, lastly, on the establishment of supervisory bodies, which it would be easier to set up on a European rather than on an individual country basis”:

Hetgeen de E.N.E.A. zich hier in Europees verband als taak heeft gesteld maakt ook deel uit van de taken van de wereldorganisatie voor atoomenergie, de International Atomic Energy Agency (I.A.E.A.). Deze organisatie, die op 25 oktober 1956 in het leven werd geroepen door een unanieme aanvaarding van 81 landen van het door de Verenigde Naties ontworpen statuut, hecht eveneens veel waarde aan het veiligheidsprobleem, want onder het hoofd „Safeguards, health and safety” staat o.a. vermeld:

„The Agency is obliged to establish and administer safeguards designed to ensure that special fissionable and other materials,

services, equipment, facilities and information made available by the Agency or at its request or under its supervision or control are not used in such a way as to further any military purpose. Such safeguards shall also be applied at the request of a Member State or of the parties to an agreement. This safeguard provision demands the careful development of methods; in the initial stage work will be concentrated on problems relating to transport and storage. Work already carried out in this field in Member States will be studied and correlated. In the field of health and safety the Agency shall establish or adopt standards for operations under its auspices, and coordinate work of organizations concerned with health and safety hazards in connection with peaceful uses of atomic energy. . . .”

Hierbij kan nog worden opgemerkt, dat in de zomer van 1958 een groep experts in Wenen is bijeengekomen om een aantal bepalingen en regels betreffende gezondheid en veiligheid uit te werken. Deze hadden ten doel de activiteiten van de Agency te reguleren op het terrein van de radio-actieve isotopen. De bepalingen hebben o.a. betrekking op het internationale transport van radio-actief materiaal. De Agency bezit ook bevoegdheid op het terrein van de verwijdering van het radio-actieve afval in zee, in rivieren, onder de grond enz. Ook de atmosferische en juridische aspecten van het afvalprobleem worden door de Agency bestudeerd. In het kader van haar verplichtingen heeft de Agency een contract afgesloten met de Universiteit van Wenen om een rapport samen te stellen inzake de radio-activiteit in de biosfeer. Dit rapport is een noodzakelijke schakel bij het onderzoek tot het formuleren van gezondheids- en veiligheidsstandaards.

Wij hebben nu een aantal internationale (Europese) lichamen opgesomd die, op het terrein van de atoomenergie werkzaam, zich noodzakelijkerwijs met het veiligheids- en gezondheidsaspect moeten bezig houden. Er zijn echter ook internationale organisaties — niet specifiek op het gebied van de atoomenergie werkzaam — die zich met de veiligheid en/of gezondheid van de mens bezighouden. De voornaamste onder deze is wel de Wereldgezondheidsorganisatie (W.H.O.). Door deze organisatie is niet zo lang geleden een studiegroep ingesteld om een onderzoek in te stellen naar de invloed, die de ontwikkeling van de atoomenergie heeft op de volksgezondheid.

Uit raadpleging en bestudering van allerlei rapporten, publieke verklaringen, persartikelen, brieven van autoriteiten op het gebied van de gezondheid en van de religie, alsook van klinische onderzoeken komt deze studiegroep o.a. tot de conclusie dat de wereldbevolking in het algemeen angst koestert voor de atoomenergie. Men beschouwt deze energie veelal als een dreigende macht, een geheimzinnige macht. Toch, zo zegt deze studiegroep, is er geen reden voor een alarmstemming. Wel dienen de autoriteiten in alle landen van deze angst kennis te nemen, opdat zij er met hun beleid rekening mee kunnen houden. De angst voor de atoomenergie komt, zo zegt de genoemde studiegroep, voort uit de geheimzinnigheid van de radio-actieve straling, die men niet kan zien, horen, proeven of ruiken. Voorts spruit de angst voort uit de overweging dat de geweldige macht, die de mens heeft opgeroepen, niet in de hand kan worden gehouden en dat de atoomenergie, wanneer zij niet de hele wereld zal doen ontploffen, een biologische kettingreactie zal veroorzaken; radio-actieve stoffen zullen water, land, dieren, vissen, planten en mensen kunnen vergiften.

Daar het hier niet doenlijk is de inhoud van het gehele rapport — dat het overigens wel waard is — weer te geven, volstaan wij met nog enkele punten te vermelden. Als

antwoord op de vraag, wie de schuld draagt voor al deze angsten, zegt het rapport dat „de geleerde” zijn gezag heeft verloren. Het publiek, dat in het algemeen niet in staat is de verschillende takken van wetenschap van elkaar te scheiden en ook niet in staat is het verschil te zien tussen een wetenschappelijk feit en de mening van de wetenschapsmens, wordt voor een groot aantal tegenstrijdigheden gesteld. Het rapport wijst ook op het wantrouwen en het gebrek aan overeenstemming tussen geleerden niet alleen op het gebied van de atoomenergie maar ook op andere terreinen (roken). Nog een, ander punt dat dit rapport naar voren brengt is de verwachting die sommige groepen stellen in de kernenergie, bijv. verhoging van hun levensstandaard. Het rapport zegt hiervan dat de gevolgen van een eventuele teleurstelling ernstig kunnen zijn (en de geestelijke volksgezondheid dus kunnen benadelen) en vijandigheid zouden kunnen veroorzaken jegens de volkeren die wél voordeel putten uit de atoomenergie. Als een van de remedies om bij het volk de angst weg te nemen en om het tot een betere waardering te brengen geeft het rapport aan dat men de opgroeiende generatie meer vertrouwd moet maken met al datgene dat op de atoomenergie betrekking heeft. Wanneer men dit doet dan neemt men de angst voor een nadelige beïnvloeding van de lichamelijke gezondheid weg en bevordert men de geestelijke gezondheid.

Een andere instantie, die zich bezig houdt met het gezondheids- en veiligheidsprobleem, is de eind 1957 door de Verenigde Naties samengestelde Commissie voor radio-actieve straling. Andermaal een bewijs dat het onderhavige probleem mondiaal wordt aangepakt. Ruim zeven maanden heeft deze commissie gewerkt alvorens zij, op 10 augustus jl., haar rapport te New York publiceerde. In dit rapport wordt naar voren gebracht dat de mensheid of het ogenblik voorzichtig moet zijn met het beoordelen van de schadelijke uitwerking van radio-actieve straling, aangezien de mogelijkheid aanwezig is dat men dit gevaar onderschat. Men moet echter ook niet de mogelijkheid uitsluiten dat het gevaar op dit terrein overdreven wordt. Een andere algemene conclusie van de commissie is dat elke poging die in het huidige stadium wordt gedaan om de uitwerking van de stralingsbronnen, waaraan de wereldbevolking is blootgesteld, te berekenen slechts voorlopige schattingen kan opleveren met een grote mate van onzekerheid.

Het rapport geeft aan dat de straling, waaraan de mensheid op dit moment bloot staat, in hoofdzaak afkomstig is van: a. natuurlijke bronnen; b. medische en industriële toepassingen; c. besmetting der omgeving door kernexplosies. Wat het sub c. vermelde betreft wordt in het rapport gezegd dat radio-actieve besmetting ten gevolge van de op verschillende delen van de wereld plaatsvindende kernexplosies het wereldstralingspeil steeds hoger doet worden. De commissie is daarom vóór het staken van kernproeven en stelt bovendien dat onnodige blootstelling aan bestraling voor industriële, geneeskundige en andere vreedzame doeleinden moet worden vermeden. Vele gevolgen — zo zegt de commissie — van straling komen pas later aan het licht; vaak kunnen zij niet worden onderscheiden van de gevolgen van andere oorzaken. Vele gevolgen ook treden pas op nadat een grenswaarde is overschreden. Ook wordt gesteld dat niet alle mensen even gevoelig zullen zijn voor stralingen; kinderen en nog ongeboren kinderen kunnen een bijzonder gevoeligheid hebben.

Verskil tussen afbetaling en personal loan

De gelegenheid om kleine, ongedekte, particuliere kredieten op te nemen — door de Midland Bank, Barclays' Bank en de Westminster Bank aangekondigd als „personal loans” — schijnt op het eerste gezicht niet zo heel veel te verschillen van afbetaling, via een financieringsinstelling. Tussen beide systemen bestaat echter een overwegend verschil in de invloed, die de leverancier uitoefent op het economisch handelen van zijn afnemer.

Zo lang de verkoop op afbetaling slechts een klein deel van de totale goederenomzet omvat blijkt van die invloed niet veel. Voorts bestaat zulk een invloed niet bij leveranciers die gespecialiseerd zijn in een kleine verscheidenheid van artikelen, bijv. een handelaar in muziekinstrumenten. Maar het is van ouds bekend dat afbetalingsmagazijnen, die meubelen, huisraad en nog veel meer leveren, vrijwel een hypotheek verkrijgen op het inkomen van hun afnemers. Dat is hun voornaamste kenmerk. Men ziet dan ook heel veel, heel grote afbetalingsondernemingen verrijzen, waar veel en gemakkelijk gelegenheid bestaat om toekomstig inkomen te verpanden — anders gezegd: waar ruime werkgelegenheid tegen goede lonen voor lange tijd verzekerd schijnt. Vandaar dat het systeem in Amerika zulk een belangrijke plaats heeft ingenomen. Men kon er meestal op rekenen dat inzinkingen in looninkomsten maar van korte duur zouden zijn. In Europese landen met een voortdurend overschot aan arbeidskrachten en ongewisse looninkomsten op een lager peil dan ginds, bleef de verkoop op afbetaling meest binnen sociale of familiekringen van leveranciers die zich op dat systeem gespecialiseerd hadden. Anderen waagden zich er liever niet aan. Tegelijk met de toenemende zekerheid van het „pand” — het toekomstig looninkomen — in Europese landen ziet men daar ook een uitbreiding van „hypotheeknemers”, leveranciers die op afbetaling verkopen.

(vervolg van blz. 817)

Al deze factoren en nog andere, die wij niet genoemd hebben, maken het voor de deskundigen zeer moeilijk betrouwbaar materiaal te verzamelen over de samenhang tussen kleine bestralingsdoses en hun uitwerking hetzij op bevolkingsgroepen hetzij op individuen. Het rapport geeft verder een vrij gedetailleerd overzicht van de verschillende gevaren en ziekten die hier het gevolg van kunnen zijn; daarnaast bevat het verschillende aanbevelingen om de mensheid tegen deze gevaren te behoeden. De commissie, die met het door haar geëntameerde onderzoek verder zal gaan, zegt op het einde van haar rapport:

„Verwacht mag worden dat onderzoekingswerk op al deze gebieden de mensheid tot zegen zal strekken. Niet alleen doordat men een beter begrip zal krijgen van de uitwerking van ioniserende straling, maar ook doordat de kennis omtrent kwaadaardige nieuwvormingen en het verouderingsproces zal worden uitgebreid. Gezien het feit dat de drempelwaarden voor het optreden van lichamelijke beschadigingen als gevolg van straling thans niet met juistheid bekend zijn, moet er op dit ogenblik rekening mee worden gehouden dat de blootstelling van bevolkingsgroepen aan hoger wordende hoeveelheden ioniserende straling aanzienlijke en wijd verspreide lichamelijke schade kan veroorzaken”.

In een slotartikel zullen wij nog iets verder ingaan op het radio-activiteitsprobleem en de veiligheidsmaatregelen die hiertegen door verschillende deskundigen van verschillende zijden worden aanbevolen.

Bruekelen.

Drs. P. H. M. CREMERS.

Het is ook geen toeval dat zulk een groot deel van de nieuwe leveranciers op afbetaling daar de vorm van verkoop per post voor koos. Dit curieuze verschijnsel wordt gewoonlijk als van psychologische aard aangemerkt. Maar dat is een povere verklaring. Ten slotte zijn er geen andere dan psychologische motieven, die handel en wandel van de mensen bepalen. Maar de psychologische motieven voor economisch handelen zijn van geheel andere aard dan, bijv. voor verliefd worden.

Er wordt verondersteld dat vele mensen liever per post aanspraak maken op afbetalingscondities dan van aangezicht tot aangezicht met een leverancier en diens personeel. Wat daarvan waar is en hoe men de verhouding van degenen die beslist niet, tot degenen die toch ook wel van aangezicht tot aangezicht willen kopen, procentsgewijze zou moeten uitdrukken kan met veronderstellingen niet serieus bepaald worden. Er zou een uitgebreid en tamelijk diepgaand onderzoek door bevoegde sociaal-psychologen voor nodig zijn.

De verkoop op afbetaling per post heeft ongetwijfeld ook nog een heel ander motief voor de leveranciers. Dat motief is gemakkelijk te vinden in hun advertenties. Het zijn meest handelaren in kleine plaatsen, die in het postverkoopstelsel de kans zien om hun lokaal verkoopperrein uit te breiden tot het gehele land. Dat is trouwens al langer dan een halve eeuw het overwegende motief voor het oprichten van postorderzaken geweest. En dan zowel van de kleine plaats uit, als naar vele geïsoleerde kleine plaatsen toe.

De leverancier kiest de verkoop op afbetaling — hetzij per post, hetzij van aangezicht tot aangezicht — natuurlijk in de eerste plaats omdat afnemers daar gemakkelijker toe kunnen komen dan tot contante betaling. In de praktijk ziet men dat dit voor duurzame verbruiksgoederen niet belangrijk minder geldt dan voor kapitaalgoederen. Voor de particulier, die geen ondernemer is, krijgen duurzame verbruiksgoederen min of meer het karakter van kapitaalgoederen in zijn waardebeoordeling.

Het tweede motief bij de leverancier is de binding met zijn afbetalingsklant. Bij uitbreiding van zaken wordt dit tweede motief al spoedig het voornaamste. De leverancier wil zijn klanten niet éénmaal iets verkopen doch vele malen. Bij contante betaling ontstaat geen andere binding dan door goodwill. Behoudens deze gezindheid blijft de leverancier, voor elke volgende verkoop, op gelijke voet in concurrentie met andere leveranciers. Maar heeft de afnemer enig duurzaam gebruiksartikel op afbetaling gekocht dan weet de leverancier tegen welke tijd het budget van zijn klant deze tot een volgende aankoop in staat zal stellen — en dat weet de concurrentie niet. Dat is de voornaamste pijler van het afbetalingssysteem zodra dat Amerikaanse vormen gaat aannemen. De leverancier weet steeds de juiste tijd om met een nieuwe aanbieding de afnemer te bewegen een nieuwe afbetalingsperiode in te gaan — nog vóór de voorgaande geheel verlopen is. Contact houden, per post, is hiervoor altijd van belang.

Dit aanknopen van een nieuwe afbetalingsperiode door die als een verlenging van de vorige voor te stellen, gaat soms vrij ver. Dan begint de leverancier met een bod om zijn vorige levering van zijn klant, tweede-hands, terug te kopen. Niet alleen automobielen maar vrijwel alle duurzame verbruiksartikelen vallen daar dan onder. En die

weder-inkoop beïnvloedt de prijsvorming voor de nieuwe verkopen.

Ook de duur van duurzame verbruiksgoederen wordt er door beïnvloed. De leverancier tracht de verbruiksperiode van het geleverde artikel te beperken tot de duur van de afbetalingsperiode, of van enige periodes. Hierdoor worden de verkoopkosten per leverantie verdeeld over een kortere periode van behoeftevoorziening dan 'zonder bezwaren mogelijk had kunnen zijn.

Het afbetalingssysteem bindt afnemers aan een leverancier en sluit die klanten bijgevolg van andere leveranciers die eveneens op afbetaling leveren, af. Vandaar dat bij een sterk ontwikkeld afbetalingsstelsel elke leverancier geneigd is, terwille van zijn totale omzet, zijn nauw bewaakte klantenkring te voorzien van alle gemakkelijk gangbare artikelen, tot het maximum van hun bestedingscapaciteit. Voor de producenten van nieuwe of vernieuwde artikelen — die de verscheidenheid uitbreiden — wordt daardoor een

potentiële markt moeilijker bereikbaar. Er kan concurrentie op gelijke voet plaats vinden.

Aan dit alles wordt niets veranderd door de bemiddeling van financieringsinstellingen; want de verbruiker wendt zich het eerst tot de leverancier, daarna wendt de leverancier zich tot de financieringsinstelling.

Niets van dit alles vindt plaats bij het particuliere bankkrediet, de „personal loan”. De bank bemiddelt niet ten behoeve van een tussen partijen reeds vastgestelde transactie maar verschaft de verbruiker een krediet, waarmee hij ter markt een vrije keus kan doen uit de gehele verscheidenheid van artikelen en diensten. Leveranciers moeten daarvoor op gelijke voet met elkander concurreren.

De „personal loan” zal de verbruiker waarschijnlijk evenveel kosten als het afbetalingskrediet maar verschaft hem aanzienlijk ruimer armslag voor zijn economisch handelen.

Bergen N.H.

A. RODRIGUES BRENT.

Het negende congres van de A.I.E.S.T.

De „Association-Internationale des Experts Scientifiques du Tourisme” werd in april 1949 te Lugano opgericht en staat onder de bekwame leiding van Prof. Dr. W. Hunziker (voorzitter) en Prof. Dr. K. Krapf (secretaris-generaal). Na de oprichting vonden de volgende congressen plaats: Rome (1951), Madrid (1952), Wenen (1953), Palermo (1954), München (1955), eiland Wight (1956), Lissabon (1957) en in 1958, van 14-19 september jl., langs het meer van Konstanz, in St. Gallen, Bregenz, Lindau en Konstanz. Het onlangs gehouden congres was dus in dubbele zin een toeristisch congres.

Voor dit negende congres, waaraan wij hier enige aandacht willen schenken, stond als onderwerp op het programma: „Les nouvelles tendances de la politique du tourisme”. Dit onderwerp werd zowel gezien vanuit een Europees als vanuit het gezichtspunt der op het congres vertegenwoordigde landen. Daarnaast werden de volgende deelonderwerpen behandeld: a. de conjunctuur als basis voor vreemdelingenverkeerspolitiek; b. de invloed der Europese integratie; c. vakantieregelingen; d. het verkeerswezen; e. het logiesvraagstuk; f. de propaganda en g. de verhouding van de Staat tot de bedrijfsgroepen.

Na de officiële woorden van welkom hield Dr. P. Bernecker (Wenen) een belangwekkende voordracht over de algemene aspecten der Europese vreemdelingenverkeerspolitiek. Wij laten hier enkele punten uit deze rede volgen.

In juni 1948 ontwikkelde zich een internationale samenwerking tussen de volgende landen: België, Denemarken, Frankrijk, Griekenland, Groot-Brittannië, Ierland, Italië, Luxemburg, Monaco, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Portugal, Zweden, Zwitserland en Turkije, waarmee een Europese vreemdelingenverkeerspolitiek werd ingeluid op grond van het „Rapport préliminaire sur le tourisme considéré dans le cadre du programme à long terme”. De A.I.E.S.T. heeft op haar congressen de nodige aandacht aan dit rapport besteed. Op 25 maart 1957 kwamen België, Duitsland, Frankrijk, Italië, Luxemburg en Nederland te Rome bijeen ter ondertekening van een verdrag tot vorming van een Europese Economische Gemeenschap. Hierdoor werd een gebied ontsloten met een oppervlakte van 1.165.000 km² en een bevolking van 164,5 mln. zielen.

Ook voor het vreemdelingenverkeer zal dit gebied een

economisch geheel vormen, waarbij het vreemdelingenverkeer als binnenlands kan worden beschouwd, hetgeen tot een belangrijk intensiever verkeer zal leiden. Men zal in bovengenoemde ruimte zonder pas en douaneformaliteiten alsmede zonder deviezenbeperkingen kunnen reizen. Voorts is verhoging van de levensstandaard in dit gebied te verwachten, welke tot een uitbreiding van het vreemdelingenverkeer zal leiden. De ontwikkeling van de techniek van het verkeerswezen zal uiteraard een uitbreiding van de logiesgelegenheden meebrengen.

In verband hiermede ging spreker dieper in op het door de „European Travel Commission” in 1956 gepubliceerde witboek over een Europese vreemdelingenverkeerspolitiek, dat tot een te gunstige prognose aanleiding had gegeven en daarom sterk door de „International Hotel Commission” was aangevallen. Als deskundige op dit gebied bracht Dr. Bernecker de financiering van de hotels ter sprake, waarbij spreker betoogde dat de rentabiliteit van de investeringen in hotels in het algemeen onbevredigend is, zelfs in tijden van hoogconjunctuur.

In vele landen is men aangewezen op een kredietpolitiek van de overheid, alsmede een rationaliseringspolitiek der hotelbedrijven. Deze laatste raakt direct de vraagstukken van personeel, lonen en prijspolitiek. Het culturele en sociale karakter dezer bedrijven zal daardoor een belangrijke wijziging ondergaan. Door deze structuurveranderingen zullen aanvragen voor luxe en eerste klasse hotels op de achtergrond geraken en een grotere belangstelling voor goedkopere logiesgelegenheden aan den dag treden. Dit neemt niet weg, dat in de grote steden de zakenreizigers en deelnemers aan congressen een belangrijke clientèle voor de duurdere bedrijven zullen blijven vormen.

Vervolgens vestigde spreker de aandacht op de wenselijkheid van meer uniformiteit in de vreemdelingenverkeersstatistiek der verschillende landen, teneinde deze vergelijkbaar te maken, alsmede op de wenselijkheid van een uniforme classificering van de hotellerie.

Op de volgende zitting kwam Prof. Dr. K. Krapf (Bern) aan het woord. Prof. Krapf sprak over de invloed van de Europese integratie op het vreemdelingenverkeer. Spreker schetste eerst de internationale samenwerking op toeristisch gebied in het verleden. Deze samenwerking demon-

streefde zich in vele gevallen door een reeks van feestelijke bijeenkomsten, recepties en maaltijden, waarbij de werkzaamheden in het gedrang kwamen en zich bepaalden tot technische kwesties welke aanleiding waren tot eindeloze discussies. Zolang de gouden standaard gehandhaafd bleef, deden zich geen bijzondere problemen voor. In de internationale economische politiek speelde het toerisme immers een ondergeschikte rol. De concurrentie tussen de verschillende landen werd door een hard en agressief karakter gekenmerkt.

Na de tweede wereldoorlog ontstond in Europa een geest van internationale verdraagzaamheid op toeristisch gebied en zelfs van samenwerking, die o.a. werd gekenmerkt door gemeenschappelijke propaganda in de Verenigde Staten. Tevens krijgt deze samenwerking een steeds meer economisch karakter, hetgeen zal bijdragen tot een toenemend internationaal vrij personenverkeer. In dit verband wees Dr. Krapf op de Europese Economische Gemeenschap. Het gaat hierbij om een supernationale economische binding. Hiertegenover staat, dat een discriminatie te vreezen is van de overige elf Europese tot de O.E.E.S. behorende landen. Als wapen daartegen poogt men een vrijhandelszone te projecteren.

Vervolgens ging spreker in op de omvang en de structuur van het Europese toerisme. Zijn referaat bevat een omvangrijke tabel, waarin voor 17 Europese landen alsmede voor de Verenigde Staten en Canada de uitgaven en ontvangsten uit hoofde van het vreemdelingenverkeer zijn neergelegd. Blijkens deze tabel hadden de volgende landen in 1957 een positief saldo (in mln. dollars): Duitsland (26), Oostenrijk (116), Denemarken (12), Ierland (57), Italië (323), Portugal (14) en Zwitserland (148). De overige landen hadden in 1957 een negatief saldo, waaronder Frankrijk (90), het Verenigd Koninkrijk (31), Nederland (14), de Verenigde Staten (569) en Canada (162). De laatstgenoemde drie cijfers hebben betrekking op 1956. De Verenigde Staten en Canada zijn de grootste bankiers van het Europese toerisme. In het algemeen hebben sterk geïndustrialiseerde landen een passieve toeristische betalingsbalans, agrarische landen daarentegen een actieve. Naarmate de Europese integratie voortschrijdt zal het vreemdelingenverkeer een steeds meer compenserende factor in het economisch leven van ons werelddeel vormen.

Na de inleiding van Prof. Krapf werden de volgende deelonderwerpen behandeld: Prof. Dr. W. Hunziker (St. Gallen): De vakantie-regeling als toeristisch probleem; Dr. G. Walterspiel (München): De conjunctuur als Leitmotiv van de toeristische politiek; Prof. Dr. A. Mariotti (Rome): De verhouding van de Staat tot de bedrijfspgroepen; V. Planque (Parijs): Het logiesvraagstuk; Dr. K. Morgenroth (München): De rol van de propaganda in de vreemdelingenverkeerspolitiek. In het kader der algemene Europese toeristische politiek werd het „Rapport van Clarence B. Randall gericht tot President Eisenhower” door J. Nijkerk besproken, waarbij in het bijzonder de aandacht op het hoofdstuk „Hotel facilities” en op het belang van het toerisme voor de wereldvrede werd gevestigd.

Op de daarop volgende zitting kwamen de rapporten van de verschillende landen, t.w. van België, Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië, Joegoslavië, Nederland, Oostenrijk, Polen, Portugal, Zweden en Zwitserland aan de orde. Wat ons land betreft hield schrijver deze twee referaten, nl. een over „Vreemdelingenverkeerspolitiek

in Nederland” en een over „Het logiesvraagstuk in Nederland.”

In de eindvergadering, gehouden in het stadhuis van Konstanz, werd ten slotte de volgende resolutie aangenomen:

1. De politiek van het vreemdelingenverkeer verdient voortdurend de aandacht van de betreffende autoriteiten, gezien de veranderingen die nog steeds plaatsvinden in de economische, technische en sociale structuur.

2. Marktonderzoek neemt hierbij een belangrijke plaats in. Een uniforme vreemdelingenverkeersstatistiek in alle landen is daartoe noodzakelijk.

3. Het is gewenst in overeenkomsten inzake de vrijhandelszone de vrijheid van het toerisme te verzekeren.

4. Het congres beveelt doelmatige vakantie-regelingen aan met het oog op een rationale ontwikkeling van het vreemdelingenverkeer, vooral in het belang van vakantie-gangers die slechts over bescheiden middelen beschikken. Vakantiespreiding wordt onontbeerlijk geacht. Buiten het hoogseizoen worden belangrijke reducties voor logies, transport en manifestaties aanbevolen.

5. Alhoewel rekening houdende met een algemene verkeersontwikkeling zal men deze toch niet mogen overschatten.

6. Teneinde aan de toenemende eisen tegemoet te komen, zullen de bestaande hotellerie en de nieuwe logiesvormen voor het beschikbaar stellen van kredieten tegen lage rente tot uitbreiding in staat dienen te worden gesteld.

7. De propaganda zal over grotere toeristische gebieden moeten worden uitgebreid. Een voorbeeld hiervan is de gemeenschappelijke Europese propaganda in de Verenigde Staten. De meest moderne reclamemethoden zullen dienen te worden toegepast.

8. Een doelbewuste vreemdelingenverkeerspolitiek vereist medewerking van daarvoor geschoolde krachten en toepassing van wetenschappelijke methoden. Voorts dient de deelneming van de overheid op samenwerking met de geïnteresseerde bedrijven te berusten.

Voorburg.

Ing. J. NIKERK.

INGEZONDEN STUK

Prijsstabilisatie, inflatoire druk en overbesteding

Mr. W. J. Wijnberg te Haarlem schrijft ons:

Naar aanleiding van de bijdrage, getiteld „Prijsstabilisatie, inflatoire druk en overbesteding”, van Drs. M. van Amelsvoort in „E.-S.B.” van 17 september 1958 veroorloof ik mij de volgende opmerkingen.

Schrijver concludeert, dat in 1957 de kosten van levensonderhoud aanmerkelijk meer zijn toegenomen dan de lonen, hetgeen een reële loondaling van 4 pCt. ten gevolge had. Hij baseert deze conclusie op de stelling, dat volgens het Centraal Economisch Plan 1958 de loonsverhoging, met inbegrip van 4,5 pCt. compensatie voor de A.O.W.-premie, 6,5 pCt. zou hebben bedragen. Zonder de A.O.W.-compensatie zou de loonsverhoging derhalve op 2 pCt. kunnen worden gesteld, waartegenover een stijging van de prijsindex van consumptiemiddelen met ongeveer 6,5 pCt. stond.

Het in het C.E.P. genoemde stijgingspercentage van 6,5 heeft echter niet betrekking op de lonen, doch op de loonsom per werknemer, dus op de loonkosten inclusief sociale lasten. Bij de berekening van dit percentage is dan ook met een vermindering van de loonsom met 0,6 pCt. als gevolg van een daling van de werkgeversbijdrage in de sociale

verzekeringen rekening gehouden. Dit geldt uiteraard niet voor de loonsverhoging. Voorts is rekening gehouden met een vermindering van de loonsom met 2,5 pCt. als gevolg van het feit, dat de 3 pCt. uitkering ineens 1956 (over 1955) in 1957 achterwege bleef. Deze „welvaartsuitkering” werd in 1956 toegestaan op grond van een over 1955 geconstateerde achterstand in de ontwikkeling van het looninkomen ten opzichte van het nationaal inkomen en had ten doel de mogelijkheid te openen de werknemers alsnog in de gestegen welvaart van 1955 te doen delen. Voor een beoordeling van de ontwikkeling van het loonpeil dient deze eenmalige uitkering — evenals dit met gratificaties, winstaandelen en andere uitkeringen-ineens geschiedt — buiten beschouwing te worden gelaten.

Elimineert men beide hogergenoemde factoren, dan moet volgens de gegevens van het C.E.P. de loonsverhoging op 9,6 pCt. worden gesteld, of op 5,1 pCt. zonder de A.O.W.-compensatie. Dit stemt nagenoeg overeen met de door het C.B.S. gepubliceerde gegevens omtrent de ontwikkeling van de gemiddelde bruto-uurlonen volgens regelingen voor volwassen mannelijke arbeiders in nijverheid, transport en landbouw, welke een loonsverhoging van ca. 11 pCt. uitwijzen, hetgeen neerkomt op een verhoging van ca. 5,4 pCt. zonder de A.O.W.-compensatie ¹⁾.

Voor het bepalen van de stijging of daling van het reële loon is het voorts juister, uit te gaan van het prijsindexcijfer van het levensonderhoud dan van de prijsindex van de consumptiemiddelen, omdat deze laatste index betrekking heeft op de consumptieve bestedingen van de gehele Nederlandse bevolking en niet op die van de groep werknemers. Het prijsindexcijfer van het levensonderhoud van gezinnen van hoofd- en handarbeiders is in 1957 gemiddeld met 10,2 pCt. gestegen, of met 5,6 pCt. zonder de A.O.W.-premie ²⁾. Hieruit kan worden geconcludeerd, dat de loonsverhoging ongeveer gelijke tred heeft gehouden met de stijging van de kosten van het levensonderhoud, zodat van een reële loondaling niet kan worden gesproken.

Het is dan ook de vraag of, indien de door de Regering gevolgde loon- en prijsstabilisatiepolitiek inderdaad tot een reële loondaling van 4 pCt. zou hebben geleid, de vakbonden bereid zouden zijn gebleven van acties af te zien. Uit de door de voorzitter van het N.V.V., de heer C. W. van Wingerden, op 19 september jl. voor de V.A.R.A-microfoon gehouden rede blijkt, dat het feit, dat het N.V.V. niet met looneisen is gekomen, in de eerste plaats een gevolg was van de omstandigheid, dat rekening moest worden gehouden met het teruglopen van de werkgelegenheid en de stijging van de werkloosheid en niet van het succes van de prijspolitiek, zoals schrijver stelt. Uit de door de heer Van Wingerden gehouden rede blijkt voorts, dat de Regering niet op de medewerking van het N.V.V. behoeft te rekenen, indien de door haar noodzakelijk geachte maatregelen met betrekking tot de afschaffing van de consumentensubsidie op melk en de huurverhoging zouden leiden tot een daling van het reële loon.

¹⁾ De onlangs gepubliceerde uitkomsten van de in oktober 1957 door het C.B.S. gehouden enquête inzake de verdiende lonen van nijverheidsarbeiders (Sociale Maandstatistiek, september 1958) vertonen hetzelfde beeld. De gemiddelde verdiende uurlonen blijken ten opzichte van oktober 1956 met ruim 11 pCt. te zijn gestegen.

²⁾ Het prijsindexcijfer van het levensonderhoud van hogere employé's en ambtenaren vertoonde een iets sterkere stijging, nl. 11,4 pCt., of 7,6 pCt. exclusief de A.O.W.-premie. Hieruit zou kunnen blijken, dat de stijging van de prijsindex van de consumptiemiddelen met 6,5 pCt. zwaarder op deze groep heeft gedrukt.

De aanmerkingen van de heer Wijnberg betreffen de grootte van de nominale loonstijging in 1957, de keuze van de prijsindex ter benadering van het reële loonpeil, en de betekenis van de prijspolitiek voor de bereidheid van de vakcentrales om mee te werken aan loonstabilisatie. Ik zal trachten deze drie punten kort te bespreken.

De heer Wijnberg meent dat de vermindering van sociale lasten voor de werkgevers in 1957 en de uitkering ineens in 1956 bij de berekening van de loonstijging in 1957 buiten beschouwing moeten blijven. Het is jammer dat mijn opponent deze stelling niet motiveert. Nu zal ik mij ertoe moeten bepalen mijn eigen motieven weer te geven. Ik meen dat de vraag, welke componenten moeten meetellen bij het onderzoek naar veranderingen in het loonpeil, niet in het algemeen kan worden beantwoord, maar dat het antwoord afhangt van het verband waarin men het loonpeil beschouwt. In mijn artikel heb ik het loonpeil enerzijds in verband gebracht met de concurrentiepositie van ons land op de wereldmarkt, en anderzijds met het binnenlands verbruik. In het eerste geval zijn de lonen als kosten beschouwd, in het tweede geval als inkomen. Wij zullen het begrip loonpeil dus voor deze twee gevallen afzonderlijk moeten bezien.

Wil men weten in hoeverre het arbeidsloon als kostenfactor van invloed is geweest op veranderingen in het algemene kostenpeil, dan moet men nagaan wat het de werkgever kostte een arbeider tewerk te stellen, hetzij in de vorm van „take-home pay” voor de arbeider, hetzij in de vorm van sociale lasten. Ik meen dan ook dat in het onderhavige geval de vermindering van de werkgeversbijdrage in de sociale lasten dient te worden meegeteld. Men pleegt trouwens in het algemeen bij internationale vergelijkingen van loonkosten lonen en sociale lasten in één adem te noemen. Het is een onnauwkeurigheid van mijn kant dat ik niet heb geschreven: lonen, inclusief sociale lasten. Wat de gelegheidsuitkeringen betreft, die zou ik slechts willen meetellen voor zover zij naar hun aard tot de kosten behoren. Zo behoren uitkeringen in de vorm van winstaandelen naar hun aard niet tot de kosten, de uitkering ineens in 1956 behoorde er echter wel toe. Ik zie derhalve geen reden, mijn conclusie ten aanzien van de loonbeweging als factor in de beweging van het algemene kostenpeil te herzien.

Wil men het verband tussen loonpeil en consumptie nagaan, waarbij dus het arbeidsloon als inkomen wordt beschouwd, dan kan men inderdaad de werkgeversbijdrage in de sociale lasten niet in aanmerking nemen: wijzigingen in deze bijdrage brengen geen verandering in het looninkomen. Op dit punt moet ik de heer Wijnberg volkomen gelijk geven. Gelegenheidsuitkeringen wil ik echter in dit geval bij het loon blijven tellen, voor zover zij voor consumptieve uitgaven kunnen worden gebruikt. Stortingen op voor consumptieve uitgaven geblokkeerde spaarrekeningen zouden hier bijv. niet onder vallen; de uitkering ineens in 1956 valt er wel onder. Het kan immers niet worden ontkend dat uitkeringen als hier bedoeld de koopkrachtige vraag naar verbruiksgoederen doen stijgen en zo invloed op het binnenlands verbruik uitoefenen. Het zou geen zin hebben ze buiten beschouwing te laten als men loonpeil en consumptie met elkaar in verband wil brengen. Voor dit geval moet ik dus alleen de vermindering van de werkgeversbijdrage uitschakelen. Dit brengt het berekende stijgingspercentage van het arbeidsloon in 1957 van 6,5 op goed 7.

Spreekt men over het reële loon, dan bedoelt men uiteraard het loon als inkomen. Op grond van het bovenstaande moet men derhalve ter benadering van veranderingen in het reële loonpeil in 1957 de nominale loonstijging op goed 7 pCt. stellen. Tegenover een stijging van de prijsindex van het levensonderhoud met ruim 10 pCt. geeft dat een reële loondaling van rond 3 pCt. in 1957. Ik onderschrijf de opmerking van de heer Wijnberg, dat de prijsindex van het levensonderhoud een juister benadering van het reële loon mogelijk maakt dan de consumptieprijsindex. De benadering van het reële loonpeil blijft echter, meer nog dan de benadering van het nominale loonpeil, een zaak waarbij grote voorzichtigheid is vereist. Daarom heb ik in mijn artikel (zie voetnoot 1) de nominale loonbeweging op de eerste plaats vergeleken met de kosten van levensonderhoud, en op de tweede plaats met de prijsindex van verbruiksmiddelen. Langs de ene weg kreeg ik een daling van 3,5 pCt., langs de andere weg een van 4,5 pCt. Het verschil is nogal groot, maar heeft geen consequenties voor het betoog.

Ik heb in mijn artikel niet gesteld, dat de bereidheid van de vakcentrales om mee te werken aan loonstabilisatie een gevolg was van het succes van de prijspolitiek, nog minder, zoals de heer Wijnberg schijnt te menen, dat zij op de eerste plaats van dat succes afhing. Ik heb in dit verband slechts de woorden „voorwaarde” en „psychologisch klimaat” gebruikt. Negatief zou ik het aldus kunnen omschrijven: het is moeilijk denkbaar dat de vakcentrales hun looneisen zozeer zouden hebben gematigd als de Regering deze prijspolitiek niet had gevoerd of als die politiek zonder succes was gebleven, zo moeilijk, dat ik meen het succes van de prijspolitiek als een onmisbare voorwaarde voor loonstabilisatie te mogen betitelen. De aanhalingen uit de radiotoespraak van de heer Van Wingerden leveren dan ook geen bewijs voor de onjuistheid van mijn mening.

's-Gravenhage.

M. VAN AMELSVOORT, ec. drs.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De geldmarkt heeft deze week aan ruimte gewonnen. De banken hebben ondanks het verrichten van belastingbetalingen hun saldo bij de Nederlandsche Bank in de week eindigend 13 oktober met een kleine f. 100 mln. weten te verhogen. Dezelfde factoren als vorige week hebben hierbij een rol gespeeld, t.w. de inkrimping van de bankbiljettencirculatie, het aankopen van papier door de Centrale Bank en een toeneming van de goud- en deviezenvoorraad in handen van deze instelling tot f. 5.072 mln.

In ruim een jaar tijds heeft deze laatste grootheid een stijging van ruim f. 2-mrd. aan de dag gelegd. Toevalligerwijs is deze groei bijna gelijk aan de vermindering die het tekort op de handelsbalans in de eerste maanden van 1958 heeft ondergaan t.o.v. dezelfde periode van vorig jaar. Al hebben wij het nog niet zo ver gebracht als Engeland, waar de handelsbalans gedurende het eerste halfjaar 1958 voor het eerst in decennia een overschot vertoonde, in de afgelopen maand was onze handelsbalans toch bijna in evenwicht.

De gang van zaken met betrekking tot de handelsbalans en de deviezenreserves is duidelijk terug te vinden in het verloop van de gecombineerde balanscijfers van de 34

representatieve handelsbanken gedurende de eerste acht maanden van dit jaar. De onmiddellijk opvraagbare, termijn- en spaardeposito's zijn in deze periode met f. 877 mln. toegenomen. Deze additionele middelen zijn belegd in schatkistpapier, waarvan f. 881 mln. meer in portefeuille werd genomen. Bovendien zagen de betrokken banken hun kasmiddelen met f. 303 mln. stijgen, welk bedrag enerzijds van dezelfde orde van grootte zal zijn als de toeneming van het verplichte saldo bij De Nederlandsche Bank, en anderzijds op f. 4 mln. na gelijk is aan de daling van de kredietverlening aan de particuliere sector.

De verminderde kredietbehoefte van het bedrijfsleven is waarschijnlijk mede door dezelfde factoren veroorzaakt als de daling van de invoer, nl. door de inkrimping van voorraden en de verbetering van de ruilvoet.

In dit licht bezien is het niet verwonderlijk dat het bankwezen tracht aan de kredietverlening nieuwe stimulansen te geven. De Twentsche Bank heeft, als eerste Nederlandse handelsbank, aangekondigd zich op het terrein van de „persoonlijke lening” te gaan begeven, evenals de Amerikaanse banken dit dertig jaar geleden en de Engelse banken eind augustus van dit jaar hebben gedaan. De bank verwacht dat hiermee voor het gehele Nederlandse bankwezen op de duur een bedrag van f. 200 mln. zal zijn gemoeid, d.w.z. ca. 7 pCt. van het huidige kredietvolume. Zoals „The Financial Times” deze week opmerkte is de betekenis van de introductie van de „personal loans” tot nog toe vooral geweest, dat aan deze vernieuwing veel publiciteit is gegeven. Hierdoor is het Engelse publiek zich weer gaan realiseren, dat „banks are in business to lend money”.

De kapitaalmarkt.

Alsof het was om de Amerikaanse monetaire autoriteiten te tarten, heeft Wall Street op de verscherping van de prolongatievoorwaarden met een zeer fikse koersstijging gereageerd. En dat, terwijl de aankondiging plaatsvond op een tijdstip dat de beurs aan een aantal verkoopgolven ten prooi was gevallen. De motivering van de Federal Reserve Board is geweest, dat de prolongatiekredieten de hoogste stand hebben bereikt sinds dit gegeven in de dertiger jaren voor het eerst werd geregistreerd, t.w. \$ 4,5 mrd. Als men evenwel bedenkt dat de beurswaarde van alle op de New York Stock Exchange genoteerde aandelen ultimo september \$ 248,3 mrd. bedroeg, is het begrijpelijk dat het reële effect van deze stap — in de vorm van liquidatie van posities — slechts gering kan zijn. In ieder geval wordt het meer dan teniet gedaan ten gevolge van de omstandigheid dat een verhoging van het dekkingspercentage als een officiële erkenning van het inflatiegevaar wordt beschouwd, maar het is juist het inflatiegevaar dat de beleggers aandelen doet kopen. Het lijkt wel verantwoord om te concluderen dat deze vorm van selectieve kredietpolitiek een averechtse uitwerking pleegt te hebben.

De aanzienlijke koersstijging op de Amsterdamse beurs is gedeeltelijk een gevolg van het feit dat het Damrak de week moest beginnen met te reageren op de koerssprong die Wall Street op de laatste dag van de vorige week had gemaakt. De belangstelling van het buitenland voor onze internationale aandelen blijft zeer groot. Royal Dutch komt regelmatig voor op de New Yorkse lijst van de 10 meest verhandelde aandelen, en met Philips gaat het, wat de buitenlandse kooplust betreft, bepaald de „koninklijke” weg op. De herbeleggingsvraag komt aan de overige sectoren van de aandelenmarkt ten goede. De beursstemming wordt hierdoor getypeerd dat emissie-aankondigingen,

waarvan er deze week weer drie zijn geweest, momenteel als een hausse-motief worden beschouwd.

Voor het sluiten van jeugdspaarovereenkomsten blijkt een levendige belangstelling te bestaan. De Rijkspost-spaarbank heeft bekend gemaakt dat er sinds 1 oktober reeds 6.000 rekeningen zijn geopend, terwijl de Spaarbank te Rotterdam op 14 oktober de duizendste overeenkomst heeft gesloten.

Aand.	Indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	2 jan. 1958	10 okt. 1958	17 okt. 1958
Algemeen		168	221	228
Internat. concerns		237	317	330
Industrie		126	161	161
Scheepvaart		117	143	146
Banken		106	132	131
Indon. aand.		64	90	91

Aandelen		f. 147,30	f. 179,95	f. 188,40
Kon. Petroleum	311 1/4	408 3/8	423
Unilever	230 1/2	348 1/2	359 3/8
Phillips	142 1/2	218 1/2	225 3/4
A.K.U.	241	324	332
Kon. N. Hoogovens	170	185 3/4	185
Van Gelder Zn.	132 3/4	147 3/4	149 3/4
H.A.L.	191 1/2	239 1/2	239 3/4
Amsterd. Bank	84 3/4	112 1/8	118
H.V.A.			

Staatsfondsen		59 3/4	58	59 5/8
2 1/2 pCt. N.W.S.	85 7/8	92 1/8	91 27/32
3 1/2 pCt. 1947	81 1/4	87 1/2	87 3/8
3 1/4 pCt. 1955 I	80 1/4	89 3/4	89 5/8
3 pCt. Grootboek 1946	90	90 3/4	90 1/2
3 pCt. Dollarlening			

Diverse obligaties	2 jan. 1958	10 okt. 1958	17 okt. 1958
3 1/2 pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...	84	90 3/4	90 3/4
3 1/4 pCt. Bk.v.Ned.Gem.1954 II/III	79 3/4	84 1/2	84
3 1/2 pCt. Nederl. Spoorwegen	84 1/2	90 3/8	90 3/8
3 1/2 pCt. Philips 1948	90	95	94 1/4
3 1/4 pCt. Westl. Hyp. Bank	80	85 1/4	85 1/8
6 pCt. Nat. Woningb.len. 1957	104 3/4	109 3/8	109 3/8

New York		439	543	546
Aandelenkoersgemiddelde			
Dow Jones Industrials				

M. P. GANS.

vacatures

**HET VERKOOPKANTOOR VAN DE
STAATSMIJNEN IN LIMBURG**
GEVESTIGD TE 'S-GRAVENHAGE,

vraagt

EEN ECONOOM

met statistische ervaring

De betrokken functionaris zal worden belast met de leiding van de afdeling welke zich bezig houdt met het verzamelen en verwerken van de gegevens betreffende de kolen- en cokesmarkt in binnen- en buitenland.

In aanmerking komen economen, afgestudeerd aan een Economische Hogeschool of Universiteit, met ervaring op het gebied van marktanalyse.

Leeftijd bij voorkeur tussen 30 en 40 jaar.

Sollicitaties onder opgave van opleiding, levensloop en referenties en onder bijvoeging van een pasfoto te richten aan:

Staatsmijnen in Limburg
Afdeling Beambtenpersoneel,
Heerlen

Maak gebruik van de rubriek

„VACATURES”

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

N.V. NATIONAAL BEZIT VAN AANDEELEN

VEREENIGDE GLASFABRIEKEN

gevestigd te Schiedam

Uitgifte van

f1.000.000,- GEWONE AANDELEN

in stukken van f 500,-, voor een vierde gedeelte delende in de resultaten over het boekjaar 1958 en ten volle delende in de resultaten over volgende boekjaren.

De inschrijving op bovengenoemde uitgifte zal, uitsluitend voor houders van gewone aandelen N.V. Nationaal Bezit van Aandeelen Vereenigde Glasfabrieken en aandelen N.V. Vereenigde Glasfabrieken, zijn opengesteld op

MAANDAG 27 OKTOBER 1958

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur, bij de kantoren van ondergetekende te ROTTERDAM, AMSTERDAM, 'S-GRAVENHAGE en SCHIEDAM

tot de koers van 105 pCt.

op de voorwaarden van het prospectus.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten, alsmede in beperkt aantal jaarverslagen over 1957 en statuten van de beide bovengenoemde vennootschappen zijn verkrijgbaar bij de kantoren van inschrijving.

ROTTERDAMSCH E BANK N.V.

Reeds 85 jaar zijn de
Remington schrijfmachines
toonaangevend.

In het Nationaal Typekampioenschap 1958 werd de

1e PRIJS

veroverd door Mej. T. Weevers uit Rotterdam met een

REMINGTON ELECTRIC

21.4% tijdwinst

ook de
3e - 9e - 11e - 13e - 15e - 17e - 20e - 21e

en één van de
accuratesse-prijzen werden met een

REMINGTON ELECTRIC

behaald! Deze moderne machine
reageert feilloos en razendsnel
op een vederlichte aanslag.

REMINGTON ELECTRIC

voor TOP-prestaties!

- ook in UW bedrijf -

Remington Rand

FAKKELDRAGERS DER EFFICIENCY

Amsterdam / Arnhem / Eindhoven / Enschede / Groningen / Den Haag / Leeuwarden / Maastricht / Roermond / Rotterdam / Utrecht